

YÖN

HAFTALIK GAZETE

10 EKİM
1965

SEÇİM

TÜSTAV

OKUYUCUDAN YÖNE

Yabancı dil sömürücülüğü

I. Yabancı bir İngilizce öğretmeni. Bir yıldan beri Türkiye'de çalışmaktayım. Bu yabancı, Türklerle Türkiye'deki sömürücülüğe dair bir şey söyleyebilir mi diye, bu yazıyı ilk önce yazmayacaktım ama, artık seslenmememin imkânı kalmamıştır. Türk basınında, yabancı yardım, yabancı yatırım ve son zamanlarda da yabancı eğitimde sömürücülüğün geniş bir şekilde söz edilmiştir. Fakat Türk devlet okullarındaki yabancı dil öğretimi dolayısıyla meydana gelen «DİL EMPERYALİZMI» nin henüz söz konusu edilmediği görülmektedir.

II. Türk ortaokul ve liselerinde öğrencilere Almanca, Fransızca ve İngilizce öğretilmektedir. Bilindiği gibi son yıllarda öğrencilerin büyük bir kısmı İngilizceyi tercih etmektedir. Her öğrencinin de bildiği gibi bu diller Türkler için çok zor olup, her yıl binlerce öğrenci sırf yabancı dilden kalarak sınıfı geçemez. Bir çok defa yabancı dile alışmayan öğrenciler bu yüzden belge alır bir yıl daha kaybeder veya okumayı tamamen bırakırlar. Özellikle köylü öğrenciler bu derste pek çok zorluk çekerek. Çünkü yabancı dil öğretmeni olmayan kaza orta okulundan liseye gelen bir öğrenci yabancı dile birden bire dördüncü yıldan başlamak zorunda kalır. Yabancı dil dersinde sözde başarılı öğrenciler dahi hemen hiç bir zaman öğrendikleri dilin günlük konuşmaları yapabilecek kadar kullanamazlar. Öğrendikleri dil ile yazılmış basit bir kitabı bile okuyup anlayamazlar. Bir çok öğrenci yabancı dilden kaldığı gibi, pek çoğu da «dükkâna gidiverim» Arapçanın beceremeden liseden mezun olur. Lise mezunlarının pek çoğu için yabancı dil öğrenim sonuçsuz, verimsiz ve faydasız altı yıllık zihni bir işkence olmuştur.

Yabancı dil öğretmeni yetiştirmek için çok para ve gayret sarf edilmesine rağmen, Türkiye'de yeterli sonuç alınamıyor. Yabancı öğretmenlerin yerine Türk öğretmenlerin yavaş yavaş geçmesi gerçeğinin aksine Türkiye'deki İngilizce öğretmenlerinin sün peçtice çoğalan ve vakında % 50 sini aşacak olan kısmı yabancıdır. Aynı zamanda neticesi hemen hemen olmayan bu öğretim, diğer dersle-

re verilecek zamanı azaltmaktadır. Bundan başka, yabancı dili zaten yok denecek kadar zayıf olan öğrencileri mezun edip de, biraz daha zayıf olanlarını boş geçdirerek Türkiye, çok ihtiyaç duyduğu tahsilî elemandan yoksun kalmaktadır. Eğitimden ayrı olarak önemli yabancı dillerin etkisinde kalan Türkçe de yabancı kelimelerle dolmakta ve gittikçe bozulmaktadır.

III. Bu faydasızlıklar ve zararlar varken, İngilizce ve benzer yabancı dillere niçin bu kadar çok önem veriliyor? Sebep, sömürücülüğün başka bir şey değildir. Çünkü en etkili sömürme araçlarından birisi dildir. İngilizce basının radyonun reklamlarını, propagandalarını okur ve dinler. Dolayısıyla İngilizce bilen, İngilizce ve Amerikan siyasetlerini benimsemiş mallarını satın almaya yönelir. İngilizce bilen Amerika'ya gidip o memleketin doktor ve diğer eleman ihtiyaçlarını karşılayabilir. İngilizce bilen, o dilin konuşulduğu memleketlerde turist olarak gezer. Ve İngilizcesi ne kadar kuvvetli olursa olsun onu yabancı dil olarak öğrenenler bir Amerika'ya da İngilizce arasındaki herhangi bir ilişki veya görüşmede İngilizcenin kullanılması mutlaka Amerikalıların veya İngilizlerin lehine olacaktır. Bir de, dil bilginisi B. L. Whorf'un çok tutulan meşhur teorisine göre bir insanın konuştuğu dil o insanın düşünce ve davranışlarını çok etkiler. Yani yabancı dil konuşan, o dilin gizli ve hissedilmez etkisiyle, o milletler gibi düşünmeğe yavaş yavaş başlar. Meşhur meseldir: «Türkiye'de öyle aydınlar vardır ki, Fransa'da krallık ilan edildiği zaman Türkiye'de saltanat davasına kalkışırlar.» İkinci bir örnek: İngilizce'de «freedom» kelimesi vardır. Bu sözcüğün asıl mânâsı «hürriyet» tir. Fakat son yıllarda özellikle Amerikalıların sahteler bu sözcüğü alıp ona özel bir anlam kattılar, yani «kapitalistlerin iktisadi hürriyeti». Bu anlayışa göre kapitalistlerin, zencileri iktisadi baskı altında tutmaları, halkı durmadan aldatmaları ve geliştirmiş ülkeleri sömürmeleri «freedom» adına yapılarak meşru ve hattâ kutsal sayılmaktadır. Bu yüzden İngilizce konuşan, hürriyeti savunurken ister istemez sömürücülüğü de savunmuş olmaktadır. Bunun gibi bir çok örnekler gös-

terilebilir. İşte dil gayet kuvvetli bir sömürme aracı olduğu için, İngiltere ve Amerika her yıl İngilizcenin dış memleketlerde öğretilmesi amacıyla milyonlarca dolar sarfetmektedir. Bu gayretlerin neticesinde bugün dünyanın büyük bir kısmında, satarken İngilizce, alırken İngilizce gezerken İngilizce, geçirdiğinden İngilizce, eğitimi İngilizce yabancı şirketlerde İngilizce, diplomasiye İngilizce konuşuluyor.

Fakat İngilizcenin daimi olarak hüküm sürdüğünü düşünmek yersizdir. Nasıl ki bir zamanların kültür, sanat, ticaret ve diplomasi dünyasının dili olan ve hiç bir zaman sönmeyeceği sanılan Fransızca kıymetinden çok şey kaybetmiştir; İngilizcenin de bir gün çökeceğini düşünmek tabiidir. Türk kültür tarihinde yabancı dil eğitimindeki ağırlık, Arapça ve Farsça'dan Fransızca'ya, Fransızca'dan Almancaya, Almancadan İngilizceye kaymıştır. Bu yüzden her nesil okullarda büyük çabayla öğrendikleri yabancı dillerden arzu ettikleri faydayı sağlayamamıştır. Nitekim bugün orta yaşlı olanların «Keşke İngilizce öğrenseydim» diye şikâyet ettikleri, ve dil öğrenme kabiliyetlerinin çok azaldığı bu çağda üçüncü bir dil öğrenme gibi faydasız bir çabalama içine düştüklerini sık sık görmekteyiz. Yarı, bu çabaların — başarılı dahi olsa — başka bir dilin hakim olması sonunda boşa gitmeyeceğini kim temin edebilir?

IV. Bütün bu zararlardan bir tek kurtuluş yolu vardır. Uluslararası ilişkiler için hiç bir milletin lehine veya aleyhine olmayan, hiç bir zaman modası geçmeyecek, öğrenilmesi herkes için kolay olan bir dil lazımdır. Böyle bir dil var ve kullanılmaktadır. İsmi Esperanto olan bu dil gayet iyi bir anlaşma ve haberleşme aracıdır. İmlası grameri ve çok verimli kelime türetimi tamamen düzenli ve mantıklı olduğu için Esperanto, diğer dillerden beş ilâ on kere daha az bir zamanda öğrenilir.

Esperanto hiç bir milletin ana dili değildir. 1887 yılında, Polonyalı fedakâr doktor Ludvig Zamenhof tarafından yayımlanmıştır. O zamandan bu yana her türlü uluslararası ilişkilerde kullanılmaya başlandı. Esperanto'nun tamamen yeterli, güzel ve çok zengin bir dil olduğu ispat etmiştir. Sayısı bir milyon tahmin edilen Esperanto konuşanlar, ilmi işler okuma, konferanslar, turizm ve mektuplaşmada bu dilden faydalanmakta, son yıllarda da UNESCO ve bir çok hükümetler yayım eğitim alanlarında Esperanto'yu desteklemeğe başlamışlardır. Onbin yıllık edebiyatına her hafta bir iki yeni kitap katılıyor. Dil Esperanto olan yüz kadar mecmua ve dergi dünyanın her tarafında çıkıyor. Brezilya, Yugoslavya, Kızıl Çin gibi 12 devlet Esperanto ile radyo yayını yapıyor. Dünyanın bir çok memleketinde Esperanto'nun okullarda okutulması hızla artıyor. Yani millî, iktisadi ve siyasi bakımlardan bağımsız olan Esperanto büyük bir devletin küçük milletlere mecbur ettiği bir dil olmayıp, dünyanın dört köşesinde özel kimselerle çeşitli mînesseler tarafından desteklenmekte olan bir dildir. «Uluslararası İsbirliği Yılı» dolayısıyla Esperanto'nun, Birleşmiş Milletler'e verilecek büyük bir katkı ile desteklenmesi istenmektedir. Şimdiki kadar 26 milyon kişilik bir kitleyi temsil eden imzaları taşımakta olan bu dilekçe, B.M.'nin üyelerinin Esperanto'nun yayılmasına gayretle çalışmalarını istemektedir.

V. Yalnız ne yazık ki Türkiye, kendi çıkarına uygun olan bu dil desteklenmemekte inat etmekte-

Konya'nın bazı köyleri politikacıları sokmadı. — BASIN —

ÇOLAK MEMETLERİN OYLARI

«Oy» derik ikimiz de
Seniğnen ben.
Hele ben,
Garasaz köyünden Çolak Memet,
«Oy anam, oy» derim.
Bilin mi bey gardaş, Garasaz'da ben ne çekerim?
Hele boşver beni bi yol,
Bilin mi bizim halımızı?

Bizlere «Gahraman gardaşlarım» dırsınız,
Söze başlarken..
He ya,
Gahramank!..
Biz gurtardık bu memleketi.
«Top, tüfek var mı» diye soran mı?
Dırnağımızdan, ganımızdan,
Aha, canımızdan..

Dört yılda bi, hatır soran da olsan
Eksik olma bey gardaş.
Emmee,
Yalan dime, heç bi şey dime bize gayrı.
İç bi avranımızı get.
Yol dime, okul dime, su dime,
Hele «Evlek, evlek torrak dağıdacağık» heç dime
Etmivecek olduktan kelli..
İç bi acı gayfamızı get.

Çolerenen, tomafillerinen
Bovnumuzda gravet, elinizde çanta,
Aşınızda conkea lâf,
Gelirsiniz kovümüze
Dört yılda bi «elirsiniz»
Rovnumuzu bükerek, melil, melil
Diğnerik sizi.

Kimine satılmış dırsınız, kimine gominiz,
Huzur dırsınız, demirgırası
Daha ney dırsınız.
Riz aşınamak bunları.
Emme,
Ardından bi de:
«Kovlü bizim efendimizdir» dimeniz yok mu?
Aha etmevin bunu,
Eşlenmevin biziminen.
Sivasat varıvok deri gelmeyin kovümüze,
Gavfalarımızı ayırdık,
Camıyı yarıya böldük sizin yüzünüzden..

«Oy» derik ikimiz de, «Oy»...
Seniğnen ben.
Sen Ankara'ya gidecek menbus adayı bey gardaşım,
Ben Garasaz'da gatacak Çolak Memet.
«Oy» derik ikimiz de emme,
Senin «Oy» lar seni menbus eder,
Benim «Oy» lar, oy anam oyy,
Beni mafeder...

A. İhsan Sayın

SEÇİM NUTUKLARI

Been biliz bizimkileecer
topraaaaak bayraaaaak, haaaaak ablaaaaak
vataaaaan, milleeet, insaaaan ölküüü
namuuus, şereef, şarkın türküüü
devrim mevrini, ilkece, milkece
hepsi fedaa bu aziz mülkece
Şa şa şa, şaşaaa, çok yaşaaaana

Onlaar, ah onlaaar, işte onlaaaaar
o itleeer, ifritleeer
komonist momonist keratalar
kızıl mızıl domuzlaaaaar
sağcıı, solcuuu ilericli gericileeer
hele o suratsız dünküleeer
ştenleeer süngüleeer olmasa
hepinleeece, kesece, kasaaa
koituuuuk masaaa
naylondaaan sekreterleeer
periondaaaaan ana yasaaa
evlaat damaaad amcaaa dayuu
hepinize aslan payuu
Şaşaaa şaşaaa, çok yaşaaaana

ah onlaaaaar o ihtiyar tüküüü
verse biraz bize bu mülküüü
devrimlerdeeen devleeer
plilandan plavlaaar zerdeleeeeer
dahaaa neleer neleeer yapacak bizimkileeer
ye memet yeceeeeee
şaşaaa şaşaaa, çok yaşaaaana

Hikmet Koc
Emekli Defterdar

HAFTALIK FIKIR VE SANAT GAZETESİ

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu
— Mümtaz Soyral — Doğan Arıcıoğlu
İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı
İşleri Müdürü: Doğan Arıcıoğlu
Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık
T. A. Ş.

ADRES :

Yazı İşleri : Sömer
sokak No: 16/8 Yeni
şehir — ANKARA
Telefon: 17 09 89 — İstanbul Büro-
su (Satış İlan ve Abone İşleri): Mol-
lafenari Sok. No. 32 Çarşafoluğu — İs-
tanbul Tel: 22 95 70 — Posta Kulu-
su 512 İstanbul.

ABONE :

Bir yıllık (52 sayı) 60
T.L., Altı aylık (26 sa-
yı) 30.— T.L. Üç aylık
(13 sayı) 15.— T.L. Üç Yarı
abonmanlarda bu bedellere ayrıca
posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır.
Geçmiş sayıların fiyatı 2.50 T.L.'dir.

Beher sütünde santl.
ül 25.— T.L. dir «Ü-
reklamlarla kitap ünlere için özel
indirimler yapılır ilân ve reklamlar,
rın yayımlanmasında ötürü ücretli
sorumluluk yüklenilmez

YÖN, 8 EKİM 1965

TESTİ KIRILMADAN

At, ot, kuş falan gibi resimlere bakılarak yapılmış tercihler kutsal seçmen oyları şeklinde sandık diplerine inmeden ve «milli irade temsilcileri» Ankara yolculuğuna çıkmadan önce, önemli bir konuyu şimdiden açıkça tartışmakta fayda var: Son dört yılda, hele son birkaç ayda, asıl ihtilâl körükçülüğünü kim vaatmiştir Türkiye'de? Sağ mı, sol mu?

Yalnız istatistik bültenlerindeki rakamları değerlendirenler değil, Anadolu topraklarını adım adım dolaşan seri gelen gözlemciler de kabul ediyor ki, Türkiye sosyal tarihinin önemli bir dönüm noktasındadır: hafif bir sehirleşme, hic de hızlı savılamıyacak bir sanavileşme ve tarımdaki üretim imkânlarında görülen ilk tıkanma bile, kurulu düzendeki aksaklıkların bütün çıplaklığıyla ortaya çıkmasına kâfi gelmiştir Türkiye'de karşılaşılan bunalmın henüz başlangıçta. Cözümlenmeyen meseleler, birbiri üstüne bindikçe, hızlı nüfus artışının da etkisiyle bunalmın daha çok aşırlanmasından tabii ne olabilir? Gerçeklik veni ortaya çıkmaya başlayan değişikliklerin etkisi altındaki ekonomik ve sosyal yapı ile bunlara cevap vermektan çok uzak politik kurumlar ve kadrolar arasındadır.

Avaklarının altındaki toprağın kavranması devan bazı lider taslakları, «emir solcular halk partilerden ve partilemeden» sözünüyorlar» diye ferahça basarken, olup bitenlerin sonuçlarına baskalarına yüklevilmiş olmanın rahatlığı içinde, kendileriyle toplum arasındaki asıl konusun anlamını kavrayabilmekten âciz kalıyorlar. Ovsâ, kendi acılarından bakılınca, toplumların sarsıntısız gelişmesini isteyenler için asıl tehlike burada yatıyor: kitleler, kurulu düzeni savunuların temeldeki ekonomik ve sosyal olumsuzlara uygun bir toplum düzeni vâretileceklerinden, gerekli dönüşümü vârebileceklerinden umudu kesmeğe başlamıştır. Kitaplara bakarsanız, «objektif ihtilâl koşullarının ortaya çıkışı, bu inancsızlığın vâreleşmesiyle ve yüzevdeki kurumların temeldeki değişikliklere uymamasıyla olur.

KÖRÖKLEME

Saçlıklarıyla, hattâ ortavolcukluklarıyla övünenler, vüzev ve temel arasındaki gerginliği gidermek için esaslı birşey yapmak niyetinde olmadıklarını âdetâ göğüslerini gererek söylüyorlar. Onların dilinde, bu uyusuk davranışa çeşitli adlar da bulunmuş: istikrar, birlik kardeşlik falan.

Sol cephe, kurulu düzendeki aksaklıkları teker teker göstermekte, gerekli reformları yine teker teker savmaktadır: toprak düzeninden eğitim sistemine, maden işletme-

— DİLEDİĞİMİZ GİBİ AT OYNATAMIYACAĞIZ!.

liğinden tarım pazarlarının düzenlenmesine, sağlık işlerinden ithalât rejimine kadar Türkiye'nin bütün aksaklıkları ortaya konmakta, her biri için sosyalist formüller ileri sürülmektedir. Kimsenin aslıta keşilmesinden, acı susuz bırakılmasından veya sürülmesinden söz acan olmamıştır. Ama ne var ki, sosyalist formül demek, sınıf ilişkilerine, üretim araçlarının sahipliğine, iç ve dış sömürme mekanizmalarına dokunan formül demek. Kurulu düzendeki aksaklıklardan kendilerine vârecek olan çıkarımlar için de bu dokunmanın tarzı değil, kendisi önemlidir. Savunduğunuz değişiklikleri özürleştirilmiş halk coşunluklarına dâvanarak insanca vârecağınızı istediğiniz kadar söyleviniz, onların dilinde adınız yine «ihtilâl körükçücüsü» dir.

Herşeyden önce şu soruyu insafıyla cevaplandırmak gerek: temel vüzev arasındaki gerilim eğilide artan bir toplumda, aksaklıkları haber verip, ne kadar köklü olursa olsun, çözüm yollarını açıkça göstermek mi ihtilâl hazırlayıcıdır, yoksa bu gerilimi görmezlikten gelip eski bildiğini okumak mı? Türkiye'deki sağ, bir yandan istikrarlı, çatımsız toplum özleminde ısrar ederken, öte yandan da temelle vüzev arasındaki gerilimin konma derecesine vaklasması için elinden geleni yapmaktadır.

UYARMA

10 Ekim seçimlerinin Millet Meclisine nasıl bir partiler yelpazesi getireceği henüz belli değil. Ama, aday listelerindeki sıralanışa ve partilerin güçleri konusunda yapılan tahminlere bakarak şimdiden kesinlikle şunu söylemek mümkün: seçimler, Millet Meclisine oldukça yine geniş bir muhafazakâr kütlenin girmesini sağlayacaktır. Bu muhafazakârlara ve genellikle

bütün sağcılara şimdiden söylenecek iki çift sözümüz var: Türkiye'de sol görüşlerin güçlenmesini gençlerin saflığına, birkaç düşünürün, yazarın ve derneğin cabalarına veya aşanlı dış tertiplere bağlayın baskı tedbirlerine girmek kadar budalaca bir iş olmaz. Bu büyük uyanış karşısında en azından memur kadronuz ve fiş dolabınız yetmeyecek, şimdiki koşullar içinde hiçbir iş doğru dürüst beceremeyen bürokrasi bu işi de vüzev gözüne buluşturacaktır. Sonra, unutmamak gerekir ki, Türkiye'deki sol düşüncü, bugün vardığı noktaya en âdi iftiralara, en kötü baskı metodlarına ve hele din ticaretine yatırılan milyonlara rağmen erismştir... Tarihin akısını durdurmağa uğraşmaktansa, en muhafazakâr öcülerle de olsa, toplumdaki temel dönüşümün vönüne uygun düzeltme tedbirlerini düşünmek daha akıllıca olmaz mı?

Bu arada, sol cephe için de önemli bir uyarıma lüzum var. Seçimlerdeki sonuçlara bakarak, yavaş yavaş bütün halkın uyanacağını ve politik gücün gelecek dönemde kolaylıkla kitlelerden yana olanların eline geçeceğini sanmak, fazla iyimserlik olur. Böyle romantik bir görüşe saplanıp kalmak yerine, bütün toplumlarda halk tercihlerinin serbestçe belirmesine engel olan ekonomik iktidar noktaları üzerinde dikkati toplamak ve bunların gücünü azaltma yolunda atılacak adımları, önem derecelerine bakmaksızın, desteklemek gerekecektir. Örneğin, dış ticaretin kamu yararına düzenlenmesi için alınacak bir tedbir, ithalât ve ihracat ağala-

rının gücünü bir nebzecik bile kırsayorsa, sol cephe bu tedbiri gerçekleştirmek isteyenlerle mutlaka işbirliği etmelidir. Aynı şeyi, emperyalizme ve dış sömürme mekanizmalarına karşı girisilecek küçük canlı hareketler bakımından da söylemek mümkün. Yoksa, meseleler için gerekli çözümlerin çok daha köklü olduğunu ileri sürülen kenarda kalmak nek kolay ve kolay olduğu kaylar da olumsuz bir tutum.

Karşı cenbedeki direnme noktaları teker teker ve azar azar da olsa zavıflamalı ki, politik iktidar halk tercihlerine uygun şekilde kolaylıkla devredilebilsin. Direnme noktalarında olanların, güçleri aynı kaldıkça demokrasi paravanasını cabuk bırakıp fasizme kavacaklarından hiç şüphe edilmemelidir.

Tabii, sosyalistler, bu çeşit reformcu kırıldanışları gerçekleştirmek isteyenlerle işbirliği vâreken iki noktaya dikkat etmek zorundadırlar. Bir defa, böyle bir işbirliği, sol cenhenin kendi niteliğini, bütün lüğünlü ve disiplinini bozmamalı, sosyalistler sosyalist renk taşımayan basit reformcular arasında kaybolup gitmemelidirler. İkincisi, asıl çözüm formüllerinin sosyalist formüller olduğu unutulmamalı, bunların Türkiye koşullarına uygun şekilde daha da geliştirilmesi için vârecek çalışmalar yine devam etmelidir.

Sosyalizm, sürekli değişme, yeniden kurma ve yapıcılık demek. Türkiye'nin çok nazik bir döneme girmekte olduğu şu günlerde önceden haber verelim ki, asıl çöküntüyü hazırlayanlar, değişmesi gereken köhne direkleri toplum yapısını da zorla tutmağa uğraşanlardır.

SEÇİM KAMPANYASININ BİLANÇOSU

A. P.'nin bol paralı, az fikirli kampanyası başarısız oldu

Seçim kampanyası artık son bulmak üzeredir. Partilerimiz, bütün marifetlerini ortaya dökmüşlerdir. Fakat yine de bu kampanya, eskilerinden hayli farklı olmuştur. Çok partili hayata geçtiğimizden beri ilk kez, seçimlerde, Toprak Reformu, Petrol gibi ciddi meseleler uzun uzun konuşulmuştur. Daha kısa bir süre önce, toprak reformuna karşı olduklarını söyleyen partiler de, reformdan yana görüşmek zorunluluğunu duymuşlardır. Radyoda, soyut «vatandaş seçmen» gibi deyimlerin yerini, «işçi, köylü» gibi somut deyimler almaya başlamıştır. Böylece 1960 öncesinin soyut demokrasisi, az çok bir muhteva kazanma yoluna girmektedir.

Bunda halktaki uyanış kadar, TIP'in getirdiği yeni sesin payı büyüktür. Sosyalistlerin seslerini duyurabilme imkânını kazanmalarıyla birlikte demokrasi demokrasisi benzeme istidadı göstermiştir.

Kampanyada AP çok büyük paralar harcamakla dikkati çekti. Demirel, bol arabalı karşılama törenleri rekorunu kırdı. AP, yi tutan basına, parti Türkiye'de şimdiye kadar görülmemiş ölçüde para akıttı. Bu bol para zihinlerde ister istemez şüpheler yarattı. Anayasa, siyasal partilerin gelir kaynaklarının denetlenmesini öngörmektedir. Siyasal Partiler Kanunu ile de, partilere, çıkarıcı gruplara muhtaç olmasınlar diye milyonlar verilmiştir. Ama öyle anlaşılıyor ki, AP, iş çevrelerinden çok geniş yardım görmüştür. Bu paranın hesabı verilmelidir.

Bol para akıtan AP, fikir bakımından ise kısır kaldı. AP, nin 3.5 yıl iktidarda kalan CHP, ye yönelttiği tek bir ciddi tenkit yoktur. Tenkitler, 1946'nın «Millî Şef» edebiyatından öteye gitmedi. Halbuki CHP 8 aylık AP iktidarına yönelik etkili bir sürü tenkit konusu bulmuştur.

Çok dolanmakla beraber, boş klişe sözleri sıkıcı bir üslupla okumaktan öteye gitmeyen Demirel, kampanyasından hayli puan kaybederek çıktı. Açık hava toplantıları ilgi yaratmadı. AP, nin kuvvetli bulunduğu Sakarya'da, az sayıda ilgisiz insana hitap etti. Dinlevici toplanamadığından Kocaeline gitmekten vazgeçti. Bu ilgisizlik, AP oylarını da aynı ölçüde etkilerse, 1963 te oyların yüzde 50 sine vakıflan AP, nin büyük bir hezimet uğramasını ve parti-de bir lider buhranı meselesinin patlak vermesini beklemek gerekecektir.

CHP, aktif ve başarılı bir kampanya yaptı. Elindeki kozları değerlendirmesini bildi. «AP maceradır CHP emniyetlidir, huzurdur temassın iyi işledi. TIP'in hızla gelişmesini, varlıklı seçmenlerini elde tutmak için «Ortaam soluna razı olun. Sonra daha sol gelir» diye kullandı. CHP, nin parâmen toda da reform alevhtarı AP, ye karşı tavisiz reformcu TIP'i oynatarak puan toplamaya çalışacağı anlaşılmaktadır. Bu usta politik avunlarına ve basarılı bir kampanyaya rağmen, CHP, nin oylarını ne ölçüde arttırabileceğini kestirmek mümkün değildir. CHP, oyların yüzde 40'ünün üstüne çıkabilirse, bunu bir başarı saymak gerekecektir.

Seçimlerin en talihsiz partisi iddialı CKMP oldu. Yeni ekip bir ilgi yaratmadı ve seçimler, Türkiye efsanesini vakti. «Feza çağında iler» diye fırlayan Türkeş, feza çağında alaturka küfürleşmeden öte bir şey getiremedi. TIP'in başarısını yeni ve cesur fikirler söylemesinden ileri geldiğini anlavamadı ve gördüğü ilgisizliği TIP'e küfrederek eidermeye kalkıştı. CKMP, millî bakınenin sağladığı büyük avantajlara rağmen ancak güçlülükle grup sağlayacak

kadar oy alabilirse fazla şaşmamak gerektir.

MP ve YTP kampanyada kendilerinden bekleneni şım verdiler. YTP, iddiasız ufak bir bölgesel parti haline gelmeye rıza göstermiş gibidir. MP ise, Bülükbaşı hitabeti ve Orta Anadolu'daki bir kısım alevî oyları ile varlığını daha bir süre sürdürecektir.

TIP esas itibarıyla başarılı bir kampanya yaptı. Anayasaya bağlılık ve millî bağımsızlık temalarını samimiyetle işledi, ölçüden ayrılmadı, inanç ve heyecanı kütülcere aktarmayı becerdi. Bu savde seçim kampanyasının en ilgi çeken siyasal teşekkülü TIP oldu. Bu büyük ilginin oyları ne ölçüde etkileyeceği, ancak oy sandıkları açıldıktan sonra görülecektir.

Hızla gelişen parti: TIP

Geçtiğimiz Pazar günü, İstanbul'da Taksim meydanı 40 - 50 bin kişilik azımlı bir topluluğun sesleri ile çın çın inledi. Kalabalık, «Biz iktidara geldikimiz zaman... diye hep bir ağızdan haykırıyor ve «Bağımsızlığımızın zedeleyen bütün anlaşmaları feshedeceğiz», «Köylüye toprağa kavuşturacağız», «Köy Enstitülerini, köylüye yük olmadan, yeniden açacağız», «Millî kaynaklarımızın yabancılarla paylaşılmasına son vereceğiz» diye ilâve ediyorlardı.

O gün Türkiye İşçi Partisi, İstanbul'da ilk büyük açık hava mitingini yapıyordu ve kürsüde Genel Başkan Mehmet Ali Aybar vardı. Aybar, konuşması ile heyecanın son haddine yükselttiği topluluğu, söyleyeceği sözleri kendisiyle birlikte tekrarlamaya çağırıyordu ve bu çağrıya uyan büyük kalabalığın sesi, Taksim meydanını çın çın inletiyordu.

TIP, karşı partilerin korkusunu haklı gösterecek bir hızla, hayret verici şekilde geliştiğinin, genişlediğinin son örneğini Taksim mitingini verdi. İstanbul Spor ve Sergi Sarayı toplantısı, Ankara Büyük Sinema toplantısı, başarılı Güney Anadolu gezisi, İzmir ve nihayet Taksim mitingini, TIP'in, memleketimizde süregelen memnunlüksizlik ve bezginlik havasından kurtulmasının en büyük ümidi haline geldiğini açıkça gösteriyordu.

Saat 14'de başlayan mitinge geyrin çeşitli sentlerinden gelen ve toplumun çeşitli tabakalarına mensup büyük bir kalabalık katıldı. Bu kalabalık, alışılmış miting kalabalıklarından çok farklıydı. İlk fark, bu kalabalığın partice sağlanmış vasıtalarıla miting yerine taşınan meşhur «bindirilmiş» kitalarla şişirilmemiş olmasınıydı.

Genel Başkan Aybar
Gerçeğin kuvveti

Herkes, miting meydanına kendi arzu ve imkânı ile gelmişti. İkinci fark, topluluğun niteliğinde görülmüyordu. Mitinge katılanlar, toplumun çeşitli tabakalarına mensup kimselerdi. Bayram yerine gider gibi, en temiz kıyafetlerini giymişlerdi. Eşlerini ve yetişkin çocuklarını da beraberlerinde getirenler az değildi. Bu bakımdan TIP'in Taksim mitingini kadın ve bol siyasal toplantı oldu. Üçüncü fark, gelenlerin her vesile ile görülen bilinçlilikleriydi. Topluluk meseleleri biliyor, hatiplerin sözlerini bu açıdan değerlendiriyor, söylenen herşeyi en ufak bir şaşkınlığa kapılmadan bütün teferruatı ile kavriyordu.

İlk konuşucu Nazife Cemgil oldu. Bayan Cemgil, konuşmasında daha çok «kadın hakları» konusu üzerinde durdu ve şimdiki kadar, ki iktidarların kadını köyde ve şehirde alınıp satılır bir mal olma haysiyetsizliğinden kurtaracakları, köy gerçeklerinden örnekler vererek, İzmir ve Bursa skandallarını hatırlatarak açıkladı. Sömürücüler, ellerindeki bol parayı kadının namus ve haysiyetini aşağılatıcı bir güç olarak kullanıyor ve bu utanç verici durum sürüp gidiyordu.

İbrahim Güzele'nin sendikacılık ve işçi hakları konusundaki aldatmacaları açıklayan konuşmasından sonra kürsüye gelen romanlı Yaşar Kemal, son Anadolu gezisinin kendisinde uyandırdığı izlenimlerin heyecanı içinde konuştu. Susuzluğa, topraksızlığa mahkûm edilen ve zulüm içinde yaşayan Anadolu köylüsünün nasıl büyük bir uyanış içinde olduğunu müjdesini verdi.

Prof. Sadun Aren, kalkınmanın kapitalist yolla niçin gerçekleştirilemeyeceğini çok sağlam bir mantığa ve kuvvetli delillere dayanan basit ve açık bir konuşmayla izah etti. Prof. Aren, dedi ki: «Bir defa, özel teşebbüsçülük sosyal adaleti geliştiremez. Zira, temel felsefesi icabı, kalkınmayı şahıslardan beklediği için önce onun zenginleştirilmesine, servet sahibi olmasına yardımcı oluna. ektir ki, yatırım yapılabilir. Bu durumda, servetin elinde birikmesi istenilen gruptan ödün verilemez. Çünkü alınması, bu grup zenginleşemez. Nitekim, bu gruptan ödün ölçülerle vergi alınmamaktadır. İkinci, özel teşebbüsle milliyetçi olunamaz. Zira, her yerde yeter sermaye birikimi olmayacağı için yabancı sermaye ile işbirliğine gidilecektir. Bu durum, milliyetçilik ilkesine aykırı sonuçları ister istemez verecektir. Nitekim vermektedir. Üçüncü de özel teşebbüs ile kalkınma yolu seçilince, iktisadi ve siyasal bağımsızlığın zedelenmesi göze alınacaktır. Nitekim, bugün Türkiye'de gördüğümüz gibi bağımsızlığımız zedelenmektedir. Şu hâlde kalkınma, iktisadi ve siyasal bağımsızlığı şiar edinmiş, kapitalist olmayan bir yol seçmiş, halkçı, millî haysiyetli en ön planda tutan iktidarlarımız çözebilecekleri bir meseledir.»

Genel Başkan Aybar da konuşmasına, Anadolu gezisi izlenimlerini nakletmekle başladı ve halkta gördüğü büyük uyanışın müjdesini verdi. Aybar, yurdun ekonomik ve politik durumunun manzarasını bir kaç önemli noktayı belirterek gözden sonra, bugün en önemli meselemizin iktisadi ve siyasal bağımsızlık olduğunu tekrarladı ve Türkiye'nin 43 yıl sonra yeniden yeni bir Millî Kuruluş hareketi şartlarına geldiğini anlattı. Aybar'a göre, emekçi Türk halkının mutlaka bir zaferle bitireceği; bu savaşta ilk adım, 10 Ekim'deki seçimlerle atılmış olacaktır. Aybar, «Anadolu'daki emekçi kardeşlerimizi ve buradan sizleri gördükten sonra daha büyük bir inançla söylüyorum ki, gün doğdu, doğacak» deyince, mi-

TIP'in Taksim mitinginden görünüş
Yeni bir ses!

ting meydanını dolduran kalabalık büyük bir çoğunlukla hep bir ağızdan «Güneş ufaktan şimdi doğar» marşını kendiliğinden başladı ve Taksim meydanında yer-gök inledi.

Kürsüye geldiği zaman nasıl büyük bir tezahüratla karşılanmışsa, konuşması da yer yer kesilecek uzun uzun alkışlanan Aybar, diğer partiler tarafından TIP'e yöneltilen hücumları da cevaplandırdı. Sözlerine «AP'nin Genel Başkanı...» diye başlayınca, kalabalıktan yükselen «Yuh...» seslerine, «Yok... Kardeşlerim. Hayır... Biz kimsese yuh çekmeye, dedi. Yuh çekmek âcizlerin ve fikirsizlerin işidir. Bizlerin elinde ilmin ışığı var. Biz, yolumuzun doğruluğundan eminiz ve zafer, nasıl olsa bizdedir.»

Aybar, AP, Genel Başkanının «Soyguncu kim, sömürücü kim, vurguncu kim» sorusunu ele alarak, mutlu anın için yıllık kazancı ve ödedikleri vergiler hakkında istatistikler okudu ve Başbakan Yardımcısı olan Süleyman Demirel'in bu kimselerin «adlarını Maliye Bakanlığı uzmanlarından kolayca elde edebileceğini» belirterek «AP, Genel Başkanın bu açıklamamızla yetinmez ve mutlak ad vermemezi isterse, ticaret ünvanı kendilerine âlem olmuş Amerikan firması defterlerini karıştırmamız tavsiye ederiz. Aşına adlara rastlayacaklarından şüpheleninler» dedi.

Aybar, TIP'lerden «eloğlu» diye bahseden CHP Genel Başkanına da sert, fakat daha dikkatli bir üslupla cevap verdi: «Bizim ırgat kardeşimize ırgat, eli nasırlı kardeşimize eli nasırlı diye seslenmemize sinirlenmeler, bize «eloğlu» diye hitap etmek hafifliği ni ve ihtiyatsızlığını göstermemeliydiler. Zira kırk yıldır iktidarda kalmış olanların ırgatın hâlâ ırgat, azabın hâlâ azap durumunda kalmasından birinci derece sorumlular olduklarını ve bundan dolayı «eloğlu» sözünün kendilerine bir eldiven gibi upatıp uydurmuş farketmeliydiler... Fakat biz temenni ederiz ki CHP iktidars geldiğinde, muhalefette vaat ettiği reformları gerçekleştirsin ve özellikle Kıbrıs buhranından sonra ilk adımları attığı bağımsızlık politikamızın gerçekleştirilmesinde olumlu bir yol tutsun, millî politikamızda yararlı bir rol oynasın...»

Aybar, konuşmasını, mitinge

katılanlara TIP'in iktidara geldiğinde gerçekleştireceği işleri bir and gibi hep bir ağızdan söyleterek bitirdi.

Kalemim, halkın özelemlerini dile getirme hizmetinde başarı ile kullanan ve bu sebeple hitap ettiği büyük kütlenin bütün sevgisini kendinde toplayan yazar Çetin Altan'ın konuşması, mitinge katılanları heyecanın zirvelerinde dolandırdı.

Çetin Altan, halkın içinde yaşadığı olaylara değinerek, bütün meseleleri en somut biçimleri ile anlattı. Bağımsızlık meselesini, Amerika ile imzalanan iki taraflı ve gizli anlaşmaların memlekete ne gibi fenalıklar getirebileceğini, demir karaborsası, çimento karaborsası, tütün ihracı gibi konular da devlet eliyle ve halkın sırtından küçük bir mutlu azınlığın nasıl haksız bir şekilde servete bogulduğunu açıkladı. Çıkarıcı zümrelerin, bu gerçeklerin halka duyurulmasını neden istemediğini ve halkı aydınlatmak isteyen «Mu maruz kaldığı iftiraların nedenlerini bir bir ve en açık şekilde sıralayan Çetin Altan, AP Genel Başkanına da cevaplar verdi. AP, Genel Başkanının her gittiği yerde fabrikalar vasıf etmesindeki çelişmeye dikkati çeken Çetin Altan, «Özel teşebbüsten yanayr diyorlar. Onun çıkarlarını savunuyorlar. Sonra halkın karşısına çıkıp şu fabrikası, yok bu fabrikası ve-hatta-patasas fabrikası kuracaklarını söylüyorlar. Nereden kuracaklarını bu fabrikaları? Özel teşebbüsten senet mi almışlar yurda burada falan fabrikaları kuracağız diye? Hayır... Devletin parasını ile kuracaklarını... Görülüyor ya, bu öyle bir özel teşebbüs, bunlar da öyle özel teşebbüsçü...» dedi.

Seçimlerde petrol tartışması

Seçimlerde para harcama rekorunu kıran AP, nin petrol konusundaki savunması, tam bir perihanlık örneği oldu. AP, bu konuda Mobilçilik gibi ağır ithamlar karşısındadır. Kamu oyu hassastır. İnönü petrol meselesinde sert hücumlar yapılmaktadır. «Bizim mütevazı paramızla, dedükler gibi tecrübesizliklerimizle 10 senede çıkaracağımız petrol o tecrübeli, becerikli, paralı yabancı şirketlerin çıkardıklarından çok daha fazladır. Bu hep böyle gidecektir. Yabancı şirket-

lerin gayesi, Türkler petrole elini sokmasınlar. Biz dışarıdan getirelim, Türkiye pazarımız olsun isterler. Bu olmaz. Açık pazar gibi petrolü getirip istediği fiyatla satmak maksadıyla gelenleri bırakmıyacağız. Memleket petrolüne musallat olanları üretmeyeceğiz, yaşıtmıyacağız. Petrolümüzün devlet üstü bir nizama yabancıların elinde sömürülmesine müsaade etmeyeceğiz. Adalet Partisini idare edenler, millî petrol şirketinin alevhinde ve yabancı petrol şirketlerine hakları davranışlarını destekler duruşunda oldular.»

Bu sözler karşısında Bakan Mehmet Turgut'un dışarıda bir şeyler söylemesi beklendi, değil mi? AP. li politikacının petrol cevabı, aktın almayı değil bir suçlamak örneğidir.

«Dünyada Soğuk Harbin başlamasından beri solun taktiği değişmiş, metodu değişmiş ve son derece inkişaf ettirilmiştir. Gayeleri, bu memleketleri mümkün olduğu kadar huzursuzluğa götürmek, iş hayatını felce uğratmak, hükümetleri zavıflatarak hükümetleri zayıflatarak hükümetleri zayıflatarak zehirlemek tir Hür memleketlerden gelen yardım ve sermayenin o memleketin kalkınma ve o memleketin gelişmesinde oynacağı rolü ortadan kaldırmaktır. Bu memleketlerin dostluklarında rahneler almak düzensizlikler meydana getirmek ve karışıklık anlaşımları ortadan kaldırmaktır. Bugün 11 Batılı devlet tarafından 15 milyon dolar ile inşaat edilmiş insan vardır. Bir de Demirlerde gerisini düşünelim. Sovyet Rusvada dilce kültürece, dince Rus olmayan 136 milyon sömürülen insan vardır. Kızıl Çin'in esareti altında 118 milyon insan inim inim inlemektedir. Ya öldürülenler, ya sürülenler, ya Sibiryanın uçsuz bucaksız bozkırlarında soğukun, sefaletin, kırbaça altında yok olanlar, ya Sarı nehrin kıvıllarında boğulanlar... vs. vs.»

AP. li politikacı, petrol tutumunu bu sözlerle savunmaktadır. Bunlar normal bir insanın söyleyeceği sözler değildir.

Turgutun ideal arkadaşı Demirel de petrol savunmasında daha başarılı olamamıştır. Demirel, 1954 te İnönü'nün Petrol Kanununa «kapitülasyon» deyişini eleştirerek sunları söylemiştir: «Her iki iddianın sahipleri meydana çıkışlar, halkın hakemliğine müracaat etmişler ve sermaye ve bilgi ithal edilmemesi tezi milletçe makbul addedilmiştir ki 1954 seçimlerini ezici bir çoğunlukla kazanmışlardır. Bu vakayı kaydetmeden petrol meselesini tahlille imkân yoktur.» Demirel, Petrol Kanununu, Menderes'in 1954 seçim zaferi ile savunmaktadır. Ya bancı şirketlerin savunuculuğunu yapmak için bu delil yeterlidir.

Enerji Bakanı Turgut
«Mangal tahtası...»

İkinci Demirkıratın bu memlekette yapabileceği fenalıklardan gerçekten korkmak lazımdır.

Bir yabancı soyunu daha!

Etibank'ın elektrik enerjisi taşıyan gelik kabloları ihtiyacı vardır. İş ihaleye çıkarılmış, Batı firmaları kabloların tonu için, 600 ilâ 650 dolar fiyat vermişlerdir. Doğu Almanya teklifi 490 dolardır. Fakat Etibank, 8 aydır kablo ithal işini sonuca bağlayamamaktadır. Zira Mayıs ayında, Etibank'ın da yüzde 25 hisse ile ortak edildiği, geri kalan hisseleri yabancılarla ait bir kablo şirketi faaliyete geçmiştir. Etibank'a ihtiyacını yabancı sermaye ile kurmuş bu firmadan karşılıması için baskı yapılmaktadır. Yabancı sermayeli bu firmanın tek lif ettiği fiyat 11 bin lira, yani 1222 dolardır.

Denilebilir ki, fiyat çok yüksek de olsa, döviz tasarrufu için Etibank kablo ihtiyacını bu fabrikadan karşılamalıdır. Yalnız ne var ki, Etibank ihalesi dolayısıyla bu firmanın, ham madde, kâr v.s. olarak yapacağı döviz transferi ton başına 650 dolardır. En ucuz dış teklif ise 490 dolardır. Görülüyor ki yabancı sermaye adı ile bir yabancı şirketi kurulmuştur. Üstelik bu firma, 8 milyon dolar yatırım gerektiren tesis için 1 milyon dolar getirmiştir. İhtiyacı olan 20 milyon lira kredi, Türkiye'de karşılanmıştır.

Yabancı sermayeye karşı çıkarılan komünistlik ile suçlamaya kalkışanlar, eğer iddia ettikleri gibi satılık değillerse, meseleye eğilmelidirler.

SUN'İ LİDER ÇÜRÜDÜ!

Yarıdan sonra seçim günü. Daha önce de belirttiğimiz gibi seçimlerin sonucu ne olursa olsun Türkiye'nin yönü bellidir.

Türkiye antiemperyalist bir davranışa girmek zorundadır. Devrimci tedbirler almak zorundadır. Geçmişte denenmiş ve iflâs etmiş usûlleri bir kenara itmek, yirminci yüzyıl verilerine uygun bir toplumun temellerini atmak zorundadır.

Buna rağmen seçim kampanyası bir acıklı güldürü gibi bugüne varmıştır. Devlet hazinesinden milyonlarca lira aralık seçim propagandasına çıkan adayların konuşmaları, saksağanları gülümsetecek sözlerle doludur. Bir Bölükbaşı'yı, bir Türkeş'i bir Süleyman Demirel'i dinleyecek olanlar, bu adamların nasıl olup da memleketin yönetiminde söz sahibi olmaya kalkıştıklarına şaşmaktadır.

Kampanyanın sonlarına yaklaştıkça zıvalar artık tevil götürmez biçimde keskinleşmektedir. Alpaslan Türkeş bir yanda Menderes edebiyatına sığınır seçmenlerin kalblerini kazanmaya yeltenirken, öte yanda Bölükbaşı İsmet Paşa'ya durmadan hücum ederek oy toplamaya çalışmaktadır. Süleyman Demirel ise dengisini tamamen kaybetmişcesine ipten, darağacından, idamdan, cehennemden söz açmaktadır.

Ve Adalet Partisinin Genel Başkanı din sömürücülüğü yanında yabancı sermaye avukatlığını en pervasız bir biçimde yürütmeyi elden bırakmamaktadır.

Seçim kampanyasının sonunda sandıktan çıkan oylar ne olursa olsun, Adalet Partisi daha şimdiden başkanları Süleyman Demirel sayesinde değişmez hükümler yemiştir.

Bu hükümlerin üstünde bir parça durmak istiyoruz bu yazıyı:...

Süleyman Demirel siyasi hayatımıza damdan düşer gibi geldi. Kendisi hakkında Adalet Partisi organlarıncaya yapılan propaganda Demirel'in ilk talihsizliklerinden biri olmuştur.

Çünkü halkın ve Türk kamu oyunun tanımadığı Demirel'e Amerika Cumhurbaşkanı Johnson'un ve Amerika İş çevrelerinin bonservisi temin edilerek itibar sağlamak istenmişti. Gerçekten de Demirel Amerikalıların Türkiye'de siyasi hayata sürdüğü Başbakan adayı olarak kısa zamanda içerde ve dışarda şöhret yaptı.

Söylenenlere göre Demirel dışarda eğitim görmüştü. Yüksek tahsilli idi. Zeki idi. Bece-rikli idi.

Türkiyedeki büyük İş çevreleri, Babıâlinin büyük İş gazeteleri, Demirelde aradıkları adamı buldukları sanısına kapıldılar.

Demirel'i Amerikalılar tutuyordu; Demirel cerbezesi sayesinde Adalet Partisi çevrelerine karşı zinde kuvvetlerde süregelen güvensizliği giderebilirdi.

İç ve dış sermayeye dayanan bu yeni umut, Amerikalıların arkasına alrı, sağlanı kuvvetlere güven telkin edebilirse, Demokrat Partinin oylarını da sağladığı zaman mesele çözülmüş olurdu. Böyle bir liderin kuracağı çoğunluk iktidarı yabancı ve yerli İş çevrelerinin yüzde yüz yüreklerini ferablatacak ve hayallerini gerçekleştirecek bir iktidar olurdu.

Bu sıralarda Demirel hoş durmuyor, doluyor, temaslar yapıyordu. Din bezirgânliğine karşı hassas olan çevrelerle tiftiz bir «İlâk» gibi konuşuyordu. 27 Mayıs'a pek bağlı oldukları bilinen çevrelerde 27 Mayısçı kesiliyordu. Eski Demokratların Adalet Partisini sürükleyecekleri yönere dikkati çekenlere böyle bir şeyin önüne geçeceğini anlatıyordu.

Ve İsmet Paşa iktidarının düşürülmesi, Demirel'e kredi açanların kredilerine daha da kredi katmıştı.

Ama bu sırada Türkiye'nin devrimci güçleri, Demirel'in gahsında Türkiye'ye empoze edilmek istenen düzenin ne olduğunu kamu oyuna anlatmak mücadelesinin bayrağını açmışlardı. Bu mücadele Ereğli Demir-Çelik yolsuzluklarında, petrol bağımsızlığında, anti-emperyalizme karşı milli mücadele akımında pişirildi.

Bay Süleyman Demirel ise bu kısacık süre içinde acemi davranışlarıyla puvan üstüne puvan kaybediyordu.

Nihayet seçim kampanyası açıldı. Ve Bay Süleyman Demirel Kıt A'ya binerek girdi seçim mücadelesine...

İyi bir hatip değildi. Küçük kurnazlıklar içindeydi. Kısa vadeli davranışları çabucak aleyhine tepki yaratıyordu. Meseleleri kavramamıştı. Büyük sermayenin ve yabancı şirketlerin pek acemi bir avukatı gibi konuşuyordu. Hafif kalıyordu. Cazibesi yoktur. Soğukkanlı değildi. Çeşitli çevrelere verdiği şeref sözlerini tutmamıştı.

Süleyman Demirel'in ve partisinin yarıdan sonra sağlayacağı oyların sayısı ne olursa olsun, Süleyman Demirel şimdiden çürümüştü. Atatürk Türkiye'sini böyle bir kişinin eline teslim etmek düşüncesi de çürümüştü. Ve Türkiye'nin bu biçim bir liderin önderliğinde kalkınacağı fikri de şimdiden çürümüştü.

Yabancı bir şirketin beş ay önceki temsilcisi olan ve seçimlerden beş gün önce partinin en büyük mitinginde yabancı şirketlerin avukatlığını yüz kızartıcı bir biçimde yapmaktan çekinmeyen bu parti liderinin geleceğin Türkiye'sinde söylenecek tek sözü yoktur.

İlhan Selçuk

Taksim meydanında Aybar, mitinge katılanlara and içiriyor. Yer gök inledi..

GERÇEK SAYGISI

ÖBÜR GÜN...

Fethi Naci

Öbür gün TIP'e oy vereceğim. İkide bir kendi kendime bunu tekrarlıyorum: Öbür gün TIP'e oy vereceğim.

10 Ekim 1965: Kızımın yaş günü; o, 10 yaşını bitirecek; ben, 38 yaşında, ilk defa seçme özgürlüğümü yaşayacağım. Ve kızım, benim yaşında, gerçekten özgür, gerçekten imkân eşitliğine sahip insanların yaşadığı bir Türkiye'de yaşayacak. Biz belki göremeyeceğiz o günleri. Nitekim 10 Ekim'i göremeyenler de çok. 10 Ekim, nice kahurlardan, nice çilelerden sonra ulaşılan bir gün. Geride hapisler var, sürgünler var, işkenceler var, uzak şehirlerde yapayalnız «Bir garip öldü diyeler» var. Geçmişin acıları içinden geleceğe umutla bakış günü olacak 10 Ekim.

Türkiye İşçi Partisi, tarihimizin bütün ilerici yanlarının tek varisi; bütün ilerici geleneklerimizin tek devam ettiricisi. 1872 de Kasımpaşa tersanelerinde grev yapanların, Milli Kurtuluş Savaşında emperyalizme ve kapitalizme karşı dövüşenlerin partisi TIP. Ve halk, yavaş yavaş bunun farkına varıyor. 3 Ekim 1965 teki tarihî Taksim mitingi bunun en açık belirtisi. O gün sık sık Paris'teki bir dostu hatırladım; son mektubunda «Türkiye'de olmadığımıza hiç bir zaman bunca üzülmedim» diyordu. O Pazar gününü yaşayamayanlara, doğrusu, üzülmek düşer. Sabahattin Eyüboğlu'nun bir aydın tarifi vardı: «Aydın, aydınlanan halktır» diyordu. O gün, Taksim Meydanı dolduran binlerce insana bakarken, hep bu «aydınlanan halk» sözünü hatırladım. Halk aydınlanınca nelere yetmez halkın gücü! Gerçeklerden yana, yani halktan yana bir düşünce kitlelere nüfuz edince nasıl maddi bir kuvvet haline gelir! Binlerce ağzından hep beraber söylenen sözler: «Biz iktidara geldiğimiz zaman...» Taksim meydanı Taksim Meydanı olalı beri böylesine bilinçli bir kalabalık görmemiştir.

TIP in varlığı, bir başka gerçeği daha açığa çıkarmıştır: Türkiye gerçeğini. Türkiye'nin, kendi kişiliğini aşan, bir anlamı vardır. Türkiye, «Sosyalizm fena bir şey değildir ama solcular bu ise bulaşmasın!» anlayışının arayıp bulduğu adamdır. Bir işe yarar: Çok kısa bir süre içinde, sosyalizmi ancak solcuların kurabileceği gerçeğini, ayrıca, TIP'in karşısına toplumcu diye çıkacak partilerin ergeç Amerikancılıklarını açığa vuracaklarını, ya da Amerikancı olacaklarını ispat etti.

Öbür gün 10 Ekim. Her işin vazgeçilmez şartı olan gerçek millî bağımsızlık için, gerçekten özgür ve mutlu insanların yaşayacağı bir Türkiye'nin kuruluşu için bir dönüm noktası. İlk defa bir seçimin sonucunu böylesine büyük bir ilgiyle bekleyeceğiz; ilk defa radyolarımızın başında, bir uçta bir uca bütün Türkiye'den gelen seçim haberlerini merakla dinleyeceğiz. Ben halkıma inanıyor ve Malherbe'e hak veriyorum:

Ve meyvalar çiçeklerin vadedini açacak.

Türkes muamması

Usûlen tezkîp de etse, CKMP Genel Başkanı bir gazeteciye, önemli ifşaatla bulunmuştur: Seçim niteliklerinde Türkiye Amerikalıların uydusu değildir diyen Türkiye, 14'lerin yurt dışına çıkarılmasında Amerikalının parmağı olduğunu açıklamıştır! Türkiye'ye göre, İçişleri Bakanlığında Amerikalıların bir servisi vardı. Türkiye, çok büyük güçlüklerle bu servisi kaldırabilmiştir. Amerikalıların Kürtçe bir lûgat hazırlayıp Doğu'da bir takım «Kültürel» faaliyete girişmelerini de Türkiye zorla önlemiştir. Şimdi aynı Türkiye, «Ne Rusya, ne Amerika. Ben Türkiye'yi tercih ederim» diyeceği yerde, «Ben Amerikayı tercih ederim» demektedir. Anlayan beri gelsin... Yazık!

Toplumcu Mimarlar

Toplumcu mimarlar, bir Fikir Kulübü kurdular. Kulüp, «ulusal teknik gücümüzü, sadece mutlu azınlık hizmetinde olmak gibi utanç verici bir durumdan kurtarmaya çalışmak, mesken ve şehircilik gibi meslek konularında gerekli devrim ve reformların yapılmasında itici bir güç olmak, yapı sanayinin fikir işçilerini teşkil eden mimar ve mühendislere sosyal güvenlik sağlamak, toplum yararına bir mimarlık felsefesi

kurulması yolunda çaba göstermek» amacını gütmektedir.

Toplumcu Mimarlar Fikir Kulübü yöneticileri, ilk basın toplantılarında, hekimlik gibi mimarlığın da sosyalizasyonu ve şehir toprağı reformunun gerçekleştirilmesini istemişlerdir. Toplumcu mimarlar, mimar sayısının azlığı ile inşaat işlerinin çokluğu arasındaki dengesizliğin mimar emeğinin rasyonel kullanılmasını zorunlu kıldığını, bunun da sosyalizasyon ile gerçekleştirilebileceğini savunmaktadır. Sosyalizasyon ayrıca 80-90 kadar olan milyonlarca mimarların sömürücüliğine son verecektir. Şehir toprağı reformu ise, hızlı şehirleşme ve mesken dâvalarını çözebilmenin ilk şartıdır.

Toplumcu Mimarlar Fikir Kulübüne çalışmalarında başarılar diler ve yaptıkları araştırmaları yayınlamaktan sevinç duyacağımızı belirtiriz.

Profesörler dikkat!

Bazı Üniversite hocalarında, peşin fikirlerini, bilimsel tabii sayına eğilimi kendini kuvvetle gösteriyor. Bakın, Prof. Mehmet

Gönlübol, Milliyet'te TIP'in «tam bağımsız ve yüzde yüz millî politikasının» Türkiye'yi Sovyet uyduluğuna götürebileceğini nasıl ispatlıyor:

TIP, Amerikayla yapılan anlaşmalardan, «bağımsızlığımız ve ulusal çıkarlarımızla bağdaşmayanlar» yürürlükten kaldıracaktır

TARTIŞMA DEDİĞİN BÖYLE OLUR!...

Bir süredir, «Adalet» adlı çeşitli örnek olsun diye, hem de daha rahat açıklayabilmek için, Yeni İstanbul'un benim için yazdıklarını cümle cümle ele almak isterim. Yeni İstanbul'un adının altında yazdığı ilk cümlelerin ilk virgüline değil olan kısım: 1) Moskova'da nesredilen edebiyat dergilerinin hakkında methiyeler çıkan Kocagöz, ...

Önce bu cümlelerin ilk kısmını açıklayalım: Moskova'da edebiyat dergileri hakkında methiyeler yazıyormuş. Hikâyelerimin yayınlandığı, romanlarımın Sovyetler Birliğinde okunduğunu biliyorum. Ama bu yazıların için dergilerde methiyeler çıktığından haberim yoktu. Elçiliğin Basın Ataşesine bir mektup yazıp, hakkımda çıkan methiyeleri bulup bana iletmesini rica edeceğim. Doğrusu Almanlar böyle yapmıyorlar: Batı Almanya'da, İsviçre'de çıkan hikâyelerim için yazılan yazıları, Sayın Prof. Dr. Otto Spies, kendisinin hakkında yazdığı yazıları bile, bana gönderdi. Bana bu başarıları biraz da Yeni İstanbul gazetesi sağlamıştır. 1950 yılında gazete başka elerden geçtiği —ya da katıldığı— Dünya Hikâye Yarışmasında ben kazandım. Hikâyem (SAM AMCA) ondört yabancı dile çevrildi, yirmiden fazla ülkede yayınlandı, antolojilere girdi. Hakkımda methiyeler çıktı. Ondan sonra Tanrı yürü ya kulum dedi. Hikâyelerim sekize yakın yabancı antolojilere alındı. Uluslararası antolojilerde Türkiye'yi temsil mutluluğuna erdim. Kıvanç duvarım. Elbette Moskova edebiyat dergileri de —yazmışlarsa— hakkımda methiyeler yazacaklar. Bana bu yolu açtığı için Yeni İstanbul gazetesine —ekisine— teşekkür borçluyum.

Gelelim cümlelerin alt yanına: 2) Türkiye'de çıkan birçok komünist gazete ve dergilerde yazılar neşrettiği gibi birçok solcu yayınlarda da methiyeler yazıldı. Bu yollarla da methiyeler yazacaklar. Bana bu yolu açtığı için Yeni İstanbul gazetesine —ekisine— teşekkür borçluyum.

Buyurun bu sözlerin neresinden tutalım? Bir yol, edebiyat dergisi olarak, Yeditepe, Yeni Ufuklar, Yeni İnsan'da yazarmış; siyasî dergilerden YON'de, SOSYAL ADALLET'de v.b. yazılarım çıkar. Gazete

demektedir. «Amerikayla yapılan anlaşmalar spesifik olarak belirtildiğine göre, bu devletin yapılan yardım anlaşmalarının da kaldırılması gerekenler arasında olduğu düşünülebilir... Yardımları alacak bir büyük kaynak kalmaktadır: Sovyetler Birliği... Bu dış politika bizi bağımsız olmaya değil, sadece eski bağlarımızı bozarak, başka bir güçlü devletle benzer mahiyette yeni bağlar kurmaya da sevk edebilir.

Sayın Gönlübol, bir çırpıda nereden nereye ve ne kadar kolay

İKİYÜZ YILDIR NEDEN BOCALIYORUZ ?

Yazar: Niyazi Berkes

(İkinci Baskı)

İlk baskısı kısa zamanda tükenen bu eser yazar, yeniden gözden geçirilmiş ve düzeltilmiştir. Fiyatı 7,5 lira.

Dağıtım: UĞRAK KİTAPBEVİ Beyaz Saray - Beyazıt/İst.

(YON: 119)

scriyor. Bu ince mantıkla, Batı ülkeleri yerine Sovyetlerden yardım alan Atatürk Türkiye'sini Sovyet uydusu saymak gerekmeyecek mi? Günümüzde de Süveyş millileştirerek Dulles'in hismine uğrayan Mısır'ın çoktan Demirper de ülkesi olması lazımdır. Hem sonra TIP'ın Batı ülkelerinden yardım almıyacağı nereden çıkarılıyor? Şartlı ve bağımlı yardıma karşı olmak, şartsız yardımı reddetmek anlamına gelmez. Değil Mısır, Hindistan; komünist Yugoslavya da Amerika'dan yardım almaktadır. Ama şartlı yardıma karşıdır. Yeryüzünde bir sürü bağımsız ülke vardır ve hiç biri Sovyet uydusu değildir. Bir profesörün peşin hükümünü söylemek için, mantığı mantıksızlığa kadar zorlaması bizi gerçekten üzmemektedir.

Sayın Prof. Besim Üstünel de TIP'e karşı, bilim dışı bir insanlık göstermektedir. Gerçi Üstünel, «bir taraftan tövmede, küçük sanayi ve hizmetler alanında özel mülkiyetli esas tutarken, öte yandan gelir dağılımında biricik ölçü emektir» diyen TIP programındaki bu gibi bazı çalışmalar hakkı olarak işaret etmektedir.

Ama kalkınmanın finansmanı, kalkınmanın kültürel kimliklerinin taşıyacağı konularında TIP'e yüklediği sorular yereldir. Bu bakımlardan en açık doküman, TIP

telerin hesabını tutamıyorum, Vatan, İzmir, Milliyet aklıma geliveriyor. Yeni İstanbul gazetesi bu dergi ve gazeteleri komünist mi sayar? Batı mı bu memleketteki Savcılık makamları? Bu dergi ve gazeteleri milyonlar olduktan desteklermişim. Ne adamışım bel. Bir zamanlar sadece Yeditepe ile bir ortaklık kurduk. Beş on kurulum vardı, yürütmedik. Hüsamettin'e devredip ayrıldım. Bütün hikâye bu. Ha bir de toplumcu bir dergi çıkacak oldu mu, her arkadaş gibi ben de hissemle düşün yardım yaparım. Kaleminle, herkesin koyduğu kadar paramla. Ayp mı? Siz Turancı, Bozkurtçu falan filân dergi çıkarırken böyle yapmıyor musunuz? Hakkınız, yapacaksınız elbette... Milyonlarımla gelince, ah şöyle bir on bin lira olsa da şu seçim sırasında TIP'e bağlaşılabilem... Sosyalist Kültür Derneği, yayınlarını düzenleyebilsin diye oraya da biraz bağışta bulunabilsem.

Son cümle şu: 3) Söke, Aydın ve İzmir İşçi Partisi organizatörüdür. Ula aferim Samim Efendi sanal diyeceğim ama, diyemiyorum. Bunca ihadullahın hakkını yemek olur.

Ey beyler, Yeni İstanbul'lu pasalar, Adale'tçi ve sadreler: varsa memleket üstüne bir diyeceğiniz, konuşacağınız, söyleyin, konuşun. Biz de katılmaya, tartışmaya. Böylesine fasarye laflara peynir gemisi yürümez. Yapılan iyi, doğru işleri, çıkarın, yanlış göstermekle, bunlara olumsuzluk palavra eklemekle neyi kazanacağınızı umursamıyorsunuz? Niçin fikir tartışmasına girişecek yerde onun bunun kişiliği ile uğraşıyorsunuz? Biz, sizin «Kelle kırılmı, kol koparam, avuç avuç kan içtim» diye yamyam şiirleri yazan ağabalarınızla uğraşmıyor muyuz? Kısaca Türkiye'yi, sosyalizmin kurtaracağını söylüyor, yazıyoruz. Varsa buna karşı, yazdıklarımıza karşı bir söyleyeceğiniz, çıkan söyleyin. Ama önce sosyalizm ile komünizm arasındaki farkı bir tarif edin bakalım... Komünist diye küfrederek, halkı aldatmak ucuzladı. Gidin Mahmut Makal'ın köyüne bakalım bir yol, Makal için bir ağzını açın, sizi değneklerle kovalarlar.

Kendimizden söz ettiğimiz için okurlardan özür dileriz. Ama yapılan sahte suçlamaların ne değin yersiz olduğunu bir yol söylemek zorunda kaldık. Bir daha sefere de böylesine yere taş atacak değiliz. Bizim ahşerimiziz fikirlerle. Kişilerle değil.

Samim Kocagöz

programdır. Üstünel de bilir ki, geniş millileştirmelerde U sektörü gelirinin kamu yatırımlarına aktarılması, gelir dağılımı tamamen değişeceğinden evvelce U sektörü talebini karşılamak uğrunda ısrarla olunan kaynakların geniş kitlelerin ihtiyacına yönlendirilmesi ve kamu teşebbüslerinin yatırılabilir fazla sağlayacak hale getirilmesi, yatırımlarda önemli bir artış sağlanmasına ve yatırımların plana uygun yürütülmesine imkân getirecektir. Tarımda ise durum farklıdır. Ağa ve tefecinin kaldırılması, bunların köylüden aldıkları ekonomik fazlanın, aile işletmesine dayanan bir tarım yapısında, yatırımlara değil de köylünün tüketimine gidebileceği düşünülebilir. TIP programı, tarım kesimindeki ekonomik fazlanın yatırımlara nasıl yönlendirileceği konusunda bir tedbir getirememektedir. Halbuki bu, hızlı ve plânk kalkınmanın en önemli meselelerinden biridir. Üstünel'in kalkınmanın kültürel kimliklerinin taşıyacağını belli olmadığını iddiası da bir haksızlıktır. TIP programı bu soruya açık cevap getirmektedir. Getirmemiş olsaydı, varlıklar TIP'ten bu kadar ürkerler miydi? TIP, külfette eşitlik ilkesini getirdiğine göre, kapitalist bir kalkınmada haklı olarak üzerinde durulması gereken «yükü kim taşıyacak» sorusu anlamını kaybetmemektedir.

Bu arada Sayın Hocamız Yavuz Abadan'ın «Marksizm ve Komünizm» adlı yazılarını üzerinde durmak gereklidir. Prof. Abadan, tabii sayılan bu konuları ele almakla iyi bir iş yapmıştır. Fakat bu incelemelerin yararlı olabilmesi için kullanılan kavramlara dikkat etmek şarttır. Mesela Sayın Abadan, Rusya'da sınıfların varlığından söz ediyor. Halbuki sınıf, üretim araçlarının özel mülkiyetinin yarattığı bir kavramdır. Özel mülkiyet yoksa, sınıf da yoktur. Eğer Rusya'da imtiyazlı sosyal tabakalar varsa, bu, sınıf yerine başka bir kavramla ifade edilmelidir. Abadan, seri yazısında, Pravda'nın ünlü bir yorumcusunun, «Tarihi materyalizm, Sovyet halkının karşılaştığı problem ve ihlalleri çözmektedir» dediğini nakletmektedir. Hemen kesinlikle söyleyelim ki, böyle bir iddada bulunacak Pravda yazarı derhal gazeteden de, partiden de kapı dışarı edilecektir. Abadan'ın yanlış kaynaklara dayandığı muhakkaktır. Hiç bir komünistin, Marksizmin yetersizliğinden söz etmesi düşünülemez. Böyle revizyonistler, kendilerini marksizme en sıkık kimseler olduğun iddia ederler.

Yukarıdaki örnekler, profesörlerin de sınıftan kaçtığı, dikkatle incelenmelidir. Çünkü bu, en azından mekânımızın birde bilimsel meselele payı büyüktür. Profesörlerimizin dikkatli davranmaya sevdikleri emeldi ile, yazılarını zaman zaman bu sınıflarda eleştirmeye devam edeceğiz.

Öğretmenlerin çilesi

Köy Enstitüsü mezunu ve Samsun İlköğretim Müfettişi Ahmet Nuri Macit... 23 Haziran 1964 günü Samsun'da onun için bir tutanak düzenlenmiş. Ya da böyle bir tutanak o tarihte düzenlenmiş gibi 23 Haziran 1965 günü Savcılığa verilmiş. Savcı Macit'i sorguya çekmiş. Macit'in 23 Haziran 1964 günü Samsun mahvelerinden birinde sosyalizm propagandası yapmakla suçlanmış. Macit'in makamlar durumu araştırınca Macit'in o gün bir kalp krizi nöbetiyle evinde yatmış olduğu anlaşılmış. Ama gene de Savcılık konuyu Asli Ceza Mahkemesine vaktin gelmesiyle Macit'i mahkeme edilmiş.

Tutanak tertipçileri Samsunlu AP'çiler ve onların yayın organı Yenises gazetesi. Bu gazete her gün öğretmenler ve Nuri Macit'in Samsun'da çıkardığı Eğitim gazetesi ne saldırıyor. «Eğitim» i ve öğretmenleri Çetin Altan, İlhan Selçuk'u ve Nadir Nadî'yi okudukları için durmadan suçluyor. Öğretmenlerin hepisi sosyalist diyor ve bu yüzden çatıyor onlara.

Ahmet Nuri Macit, Öğretmenler Federasyonunda çalışır. Öğretmenler Sendikasının kurucularından. Millî Eğitim Bakanlığında da gammazlıklar yapılmaya başlandı. Bakanlık Müfettişleri Macit'i sorguya çekti ve soruları sorular:

1) Öğretmenlerin Federasyonu desteklemelerini neden istedin, Bakanlığın aleyhine neden konuştun?
2) İntihar eden bir öğretmenin için neden yarım kampanyası açtın?

A. Nuri Macit
Ne tükenmez çilet

3) «10 Kasım ve Eğitim - Öğretim Uygulamaları» adlı iki kitabı ne maksatla yazdın?
4) Niçin Köy Enstitüleri rozetini taşıyorsun?
5) Sosyal yayınları, Çetin Altan'ın, İlhan Selçuk'u ve Nadir Nadî'yi niçin okuyorsun?
6) Samsun'da çıkan «Çaltı» dergisi ile ilgin var mı?
7) «Vatan» gazetesine yazı yazıyor musun?

Bu sorgulardan sonra uzun süre hiç bir ses çıkmamış. Genel seçime birkaç gün kala Ahmet Nuri Macit'in ilköğretim müfettişliği alınmış ceza olarak Malatya iline ilköğretim öğretmeni gönderilmiş...

Öğretmenlerin Gürsel'e şikâyeti

Seçim öncesi günlerinde öğretmenler üzerindeki siyasal baskının arınması, birçok öğretmenin Millî Eğitim Bakanlığı tarafından partizan bir zihniyetle cezalandırılması, öğretmenlerin şikâyetlerini en yüksek haddine çıkardı. Son günlerde Eğitim Bakanlığının partizanların sultası altına iyice girmesi, Bakan Bilgehan'ın seçim derdine düşmesi, Başbakanın meşhur «maslahatçılığı», öğretmenler için başvurulacak tek kişi olarak Cumhurbaşkanı Gürsel'i bırakması, Geçen haftanın sonunda Türkiye Öğretmen Dernekleri Millî Federasyonu İkinci Başkanı Tahsin Saraç, Türkiye Öğretmenler Sendikası Başkanı Fakir Baykurt ve arkadaşları derlerini anlatmak için Bakanlığının çekilmez hale gelen tutumunu şikâyet etmek üzere Gürsel'e başvurudular.

Cumhurbaşkanı Gürsel
Tescilli etti

Öğretmen temsilcileri şikâyetlerinin en önemlilerini daha önce teker teker saptadılar ve bir sözcüğün ardından Gürsel'e anlattılar. Grubun sözcülüğünü Federasyon İcra Komitesi üyesi Prof. Bahri Savcı yaptı. Görüşme beklenildiğinden çok uzun sürdü. Cumhurbaşkanı ile öğretmen temsilcileri uzun uzun derdestlediler.

Öğretmenleri, bütün ilgili makamlardan umutlarını keserek Gürsel'e kadar götürülen şikâyet konuları... Bakanlık ile öğretmen kitlesi arasındaki temel anlayış farkı idi. Öğretmenler eğitim uygulamalarının en başta vurdun ve halkın ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlenmesini geciktiren zıvade geleceğe yönelmesini istiyorlardı. Bakanlık ise, milletin bu ciddi işini, yetkililerin şahsi mevhillerine iç politikaların derin havasına göre sıyarıyor. «Eğitim» günlük büro hizmetleri şeklinde yürütme basitliğinden kurtulamıyor. Üstelik bugün, eğitim uygulamaları gerici ve tutucu çevrelerin telkinlerine göre yürütülüyordu. İşte bu temel anlayış farkı yüzünden Bakanlık ile öğretmen kitlesi arasında sert bir çatışma çıkıp çıkmıyordu. Bakanlık durmadan öğretmenleri cezalandırıyor. Bakanlığın müfettişleri bütün yurt yüzüne vurulmuş özelliklerle seçim öncesinde öğretmenler için bir tehdit kanı taşıyorlar. En çok cezalandırılmak istenen öğretmen müfettişleri en cerebelli gönderiliyor. Öğretmen temsilcileri haksız vere cezalandırılmış öğretmenlerle ilgili son bir iki ayın önemli olaylarını Cumhurbaşkanı

Celâl Bayar'a açık mektup

Sayın Celâl Bayar, Aztek okur-yazarları, 1950'den sonra kısa bir süre, striptizci Colette'ten aztek fazla haber görmüşlerdi.

Sonra, tabiiyatıyla, striptizci Colette (ki sonraları Nice'te Miss Ankara ünvanını kendine vermişti; iyi ki aday gösterilmedi Ankara'dan), elinin tersi ile okur-yazarları bir köşeye itiverdi. (O köşede pineklemeğecektir hâlâ!)

O kısa sürede okur-yazarlara önem veren sizsiniz Sayın Bayar. Ben sizi o sürede tanımadım ve o günkü görünüşünüze hitap ediyordum!

Başımız gözümüz Demirel'cim, Türkiye'nin en kalabalık partisinin başına getirilince, herkesin ilk düşüncesi, doğru-yanlış, «Bu işte Celâl Bayar'ın parmağı var» oldu. Gene bilmenizi hangi tecrübeyle çapraşıklaştırılmış strateji uygulanınca AP'nin içinde, gene herkesin doğru-yanlış düşüncesi «Bu işte Celâl Bayar'ın parmağı var» oldu. İnsan uzun zaman böyle söylentilere önem vermez. Düşünür ki, Celâl Bayar nice kavi olsa, çok çile çekmiştir, böyle ucuzluklara sanmaz! Ve yakaladığını sıkı tutmasını bilen «Celâl Bayar'ın parmağı», yusuraklıklara, pekişmişliklere, kavramsızlıklara dokunmaz.

Sonra... taze içtihadı küçük abiler, istahları çok taze kalması büyük abilerini «şölenlerini» dahil etmeyeceklerine göre...

Yalnız, kızınız Nilüfer Gürsoy, «yerinize» Bursadan adavlığını koyunca, nice aldandığını anlar gibi oldum.

Sayın Celâl Bayar, kızınız Nilüfer Gürsoy, şimdikiyi iyi bir anaydı. İyi bir zevceydi. Oduka devamız bir filoloji klasik asistanydı. Ve büyük hizmetler fırsatını bulamamıştı bu memlekete!..

Bir özelliği daha vardır: Babasının sözünden dışarı çıkmaz kat'iyen ve bir özelliğini herkes bilir!

Onun için, Sayın Bayar şunu derim: O yanlı-adını ona siz attırınız, bile bile!..

«Benim haberim yoktu ki...»

Vardı Sayın Bayar.

«Vatandaşın teveccühü...»

1960'tan önce daha az mıydı bu teveccühü?

«Bir sembol olarak onu aldık...»

Neyin sembolü? Neyin temsilcisi? Zatiî-nizmi mi? Kaybolmuş ve geriye getirilmek istenen bir garip dünyayı mı? Bir üç alma sancağı mı? Neyin öcü? Kimden üç?

Bazılarında garip bir zihniyet var: «Babamızın çifliğine yabancılar girdi, onları kovalım» zihniyeti.

Ama siz, ama kızınız, bu zihniyeti taşıyamazsınız değil mi?

Sayın Celâl Bayar, kızınıza şu yanlış adımı attırırken unuttuğunuz bir nokta var: Geçmiş geri gelmez. Bu aşka da böyledir, meşkte de böyledir. Politikada da başka türlü değildir. Geçmiş, geri gelmez!

Bir kere, SOSYAL DEVLET KAVRAMI ANAYASAYA girdi... Memleketin ve vatandaşın içinde yaptığı kıpırtılar var. Bu kıpırtıların ucu derine gittiğini kimse gereğince ölçemez daha!

Sayın Celâl Bayar, 1960'tan öncesi geri gelemez. Sosyal devlet kavramı Anayasaya girerken, vatandaşın beynine de girdi.

Tarih okumayı sevdiğinizi yakından biliyorum. Yıldırım'ı, Napolyon'u, bir kelime ile

Celâl Bayar - Nilüfer Gürsoy

her mağlubu «akılsız» saydığınızı da biliyorum. Mağlup olmak belki akılsızlık ama, mağlubiyet kabullenmek bazan çok büyük akıllık... Hele vatanın yararına olursa.

Tarih okumayı sevdiğinizi yakından biliyorum. Tarihte ekseriyetle büyük-kurt kurtulur, yanındaki fazla meleyen kuzucağıza olur ne olursa! Ama büyük-kurt, kurtulduktan sonra da çok yası ovalara inmemeli!..

Nilüfer Gürsoy'a yazık. O iyi bir ev kadını, iyi bir ana ve devamsız bir üniversite asistanı.

Beş yıldan beri hermetik bir kazanda yaşıyor, yakın ve mağdur (?) dostların fikir kırık kaynağı. Akımlardan habersizdir. Memleketi tanımaz. Hayatla temassızdır. Onu, kendine rağmen, «Babamızın çifliğine yabancılar girdi» sembolü haline getirmek, ne kendi hayrınıdır, ne memleketin.

Kimsekin çifliğine yabancılar girmemiş, hiç bir Morrison kanalıyla bile!

Giren: Yeni Anayasadır.

Giren: Sosyal Devlet kavramıdır.

Giren: İşçi haklarıdır.

Giren: İstismarcı zihniyete paydos fikridir.

Sayın Celâl Bayar,

Siz bugün büyük bir rol oynayabilirsiniz. Ama kızınızı çıkarmazlara iterек değil. Şekilsiz, kıvamız hamurlara parmak çalarak değil.

Sizi mağlup edenlere sulh ilan ederek.

İlk defa birleştirici, yani ilk defa lider olarak, büyük lider!

«Aptal Napolyon» diyardunuz, partiye kaybettirdiğin için.

«Akılsız Yıldırım Beyazıt» diyardunuz, mağlup olduğun için.

Onların eline bu büyük birleştirme fırsatı geçseydi, belki o kadar «aptal» bitirmezlerdi işlerini!

Küskün milletini birbirleriyle barıştırmak... (Bırakın ulvi gayeleri, hiç olmazsa yaşı rakibini ze inat!)

Bu fırsatı kaçırarak mısınız Sayın Celâl Bayar? Hele 1960'tan sonrasında geri gelmeyecek olduğunuzu bildikten sonra?.. Hele sosyal devlet kavramı Anayasaya girdikten ve vatan dış tarafından benimsendikten sonra?..

Değişmez saygıyla.

Nimet Arzık

Milletler'e bağlı Dünya Sağlık Teşkilatı hekimleri olarak Kongo'da görev yapan Dr. Tunga bu nasihatları tebeşürle dinledi. Ve Türkiye'ye döndükten sonra Sağlık Bakanlığında uzun yıllar çalışmış ve 1962 yılında Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Kanununun uygulanmasına başlatılan zere ilgili dairenin başkanlığına getirilmişti. Veniden... n içinde çalışacağını bahk olarak bekliyordu. Fakat hayır Kasaba politik...

İşna sıçrayan Dr. Faruk Sükan, bu bilgili ve tecrübeli 22 yıllık doktoru Bakanlığın derecelenmede sona aldığı Senirkent'e sürdü. Dr. Tunga Yön'de de Sosyal Adalet dergisinde çıkan Çömbecilik aleyhindeki yazılarından dolayı cezalandırılmıyordu: Yön'de, hem de Çömbecilik... bir suçtu! Tunga Kongo'dan Bakanlıktaki görevine dönünce, iş güzarlar Yön ve Sosyal Adalet dergisini Bakanlaştırdılar. Bakan derhal sürgün emrini verdi ve Müdürler Encümeni nedenini bilmeden sürgünü onavladı.

Çömbeciliğin kurbanı Dr. Tunga, şimdi Senirkent'te çalışmaya başlayacak.

1963-65 yıllarında Birleşmiş

Bir Yabancı Şirket Komisyoncusu Başbakan Olamaz!

Demirel'in Başbakanlığında bir Türkiyenin düşünülmesi bile korkunçtur. AP. Genel Kongresinde yalan söylemesi, mason olmadığına dair sahte belge düzenlenmesi bile, bir adamın siyasi hayattan afazoz edilmesi için yeterlidir. Ama Demirel'in marifetleri bu kadarla bitmemektedir: Morrison Şirketine ek 70 milyon lira kazandırmak için Morrison'u nasıl aslanca savunduğunu müzakerelere katılanlar hayretle anlatmaktadırlar. Orta Doğu Üniversitesi su tesisleri işinde de, çeşitli usulsüzlüklerle müteahhit Demirel'in nasıl açığa milyon vurduğunu, YÖN okuyucuları teferruatı ile hatırlayacaklardır. İlhami Soysal'ın yazısında da, yabancı şirket komisyoncusunun hayret verici yeni marifetlerini öğreneceksiniz. YÖN'ün gelecek sayılarında Menderes dönemi milyonlarından müteahhit İzzettin Turan'ının, İnönü Hükümetinin devrilmesinde, yakın arkadaşı Demirel ile birlikte giriştikleri ince tertiplerin hikâyesini okuyacaksınız. Hayır, böyle bir kişinin Türk politika hayatında yeri olamaz. Türk Milleti, yabancı şirket komisyoncuları tarafından yönetilmek gibi ağır bir cezaya çarptırmayı hak etmemiştir.

Demirel'in iktidara gelmesi, yabancı şirketlerin rüyasıdır. Mobil, Ağustos ayı raporunda, Londradaki merkezine, «Demirel kazanacak» müjdesini vermekteydi! Bu sayıdayayınladığımız Journal de Genève gazetesinin seçimlerle ilgili yazısı da, yabancı şirketlerin Türkiyeyi nasıl «dikensiz bir gül bahçesi» yapmak istediklerini ortaya koymaktadır. Gazetenin Ankara muhabiri John Benda, gazeteciden çok, yabancı şirket komisyoncusudur ve tamamen yabancı iş çevrelerinin görüşünü yansıtmaktadır. Bu çevrelere göre, yabancı sermayeye karşı çıkan herkes komünisttir. Demirel, iktidara gelmeli ve solu susturarak, Alman Büyükelçisinin deyimleriyle «yabancı sermayeye elverişli psikolojik ortamı» hazırlamalıdır.

Yabancılar, işte böyle ince hesapların içindedirler. Yalnız herşeyi hesaplayan yabancı kapitalistler, herşeyin satın alınabileceğine iman ettikleri için, Türk milletinin şerefli ve haysiyetli bir millet olduğunu hesap edememektedirler.

DEMİREL'İN YENİ MARİFETLERİ

İlhami Soysal

YAGMA HASANIN BOREĞİ

Seçim kampanyasının başladığı günlerde A.P.'nin Genel Başkanı Süleyman Demirel bir Anadolu köyünden geçerken, köylüler kendisini çevirmiş, kendisine bir tas içindeki suyu gösterip, «bak bunun içinde kurullar kaynaşıyor. Bu su bizim içme suyunuz. sayet bir daha bu köyden geçinceye kadar köyümüzü temiz içme suyu gelmez ise bu suyu sana içireceğiz» demişlerdi. Oysa, Demirel'e hemen orada o suyu içirmek lâzımdır. Zira, «şayet Türkiye'nin köylerinin hâlâ 21 bin tanesinde temiz ve sıhhi içme suyu yoksa, bu işin sorumlularından biri de bizzat A.P.'nin Genel Başkanı Süleyman Demirel'dir.

Denebilir ki nereden nereye? Demirel şunun şurasında skiz aylık bir koalisyon hükümetinin ortağı. Yüzlerce yıllık Anadolu köylerinin kurtuluşu su içmesi ile ilişkisi ne olabilir? İşte asıl soru burada düşünülmektedir.

İŞİN EVVELİYATI

Köylerin temiz ve sıhhi içme suyunu kavuşturulması fikri Türkiye'de sanıldığı kadar eski değildir. Bu yoldaki ciddi sayılabilecek çalışmalar Türkiye'de İkinci Dünya Savaşından sonra ve özellikle de çok partili döneme girdikten sonra başlamıştır. Demirel'in Devlet Su İşleri Genel Müdürü olarak hizmet arzettiği DP iktidarının belli başlı seçim sloganlarından birisi de Türkiye'nin suya kavuşturulmaması köyünün bırakılmamasıydı. Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü biraz da bu amaçla kurulmuştur.

Köylere ve kasabalara temiz ve sıhhi içme suyunun kaynağın getirilmesinin yolu, teknik bir takım işlemlerin dışında ya dökmeye boru, ya da amyanth - çimento borularla mümkündür. Bunların en ucuz ve kullanışlı olanı ise amyanth çimento borulardır. Fiyat olarak ötekilere göre üçte bir daha ucuz, ömrü ötekilere göre sekiz-on misli fazladır ve paslanma ihtimali de yoktur. Avrupa ve Amerika'da otuz yıldan fazla zamandır kullanılmaktadır. Ne var ki, bu borular vurdumuzda yapılmamakta, dışardan ithal edilmektedir.

İTHAL MI, İMAL MI?

Köy, kasaba ve şehirlerin içme suyu ih-

tiyatını giderme işiyle uğraşan belli başlı kuruluşlar, mahalli belediyeler dışında, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü ile İller Bankasıdır. Bu borulara en çok ihtiyacı olanlar da bu iki kuruluş ve bunlar yurt dışından döviz ödeyerek getirttikleri kopuları en çok da, merkezi İsviçre'de olan Societé Eternit Suisse adlı bir tröstten almaktadırlar. 26 ülkede amyanth çimento boru fabrikasına sahip, dünyanın belli başlı asbest-amyant kaynaklarından biri olan Güney Afrika amyanth işletmelerine de ortak olan Societé Eternit, Türkiye'ye sattığı asbestli çimento borularından son derece tatlı kârlar elde etmektedir.

1956-58 yılları arasında devamlı olarak ithal edilen amyanth çimento borularına ödenen dövizin ve yurt içinde bu borulara karşı olan ihtiyacın çoğu karşısında, bir takım Türk teknisyenleri, bu boruların Türkiye'de yerli olarak yapılabileceği görüşünü ileri sürmüşlerdir. Konuyla ilgili oldukları için de, bir amyanth çimento boru fabrikasını gerçekleştirmek üzere Ankara Çimento Sanayii, İller Bankası, Emlak Kredi Bankası ve Devlet Su İşlerinin ortaklaşa bir şirket kurması kararlaştırılmıştır.

KAYBOLAN KARARNAME

Dört devlet kuruluşu, pek de pahalı sayılmayacak bir fabrika inşası için kuracakları şirket işlemlerini 1958'den 1960 yılına kadar tamamlamamışlardır, zira hem bu şirketin bulunması isteyen, hem de bu şirketin kuruluşunu baltalayan Devlet Su İşleri olmuştur. Defalarca yapılan hazırlık toplantılarından sonra da Süleyman Demirel'in aklına gelmiştir ki, DSI'nin böylesine bir şirkete katılabilmesi için bir Bakanlar Kurulu kararı lâzımdır. 1960 yılının ilk aylarına doğru keşfedilen bu gerçektan sonra Bakanlar Kurulu na başvuruluyor. Hazırlanan kararnameyi bir kaç bakan da imzalıyor. Ama bir süre sonra kararname ortadan kayboluyor! Devletin kuracağı asbestli çimento boru fabrikası da böylece şirket kurulmadığı için kalıyor.

Türkiye'ye asbestli çimento boru satmakta olan Eternit ise pusudadır. Derhal bir teklifte bulunuyor. Türkiye'de bir fabrika kurmak niyetindedir. Bunun için de DSI ve İller Bankasına bir teklif yapıyor.

Participant Journal

To those dedicated men and women whose technical skills and know ledge are the keystone of Turkey's future.

Vol. 1, No. 4 UNITED STATES AGENCY FOR INTERNATIONAL DEVELOPMENT Ankara, Turkey October 1, 1960

U. S. VICE PRESIDENT HONORS 1st AND 2000th PARTICIPANTS

"To both of you (1st and 2000th participants), and through you to all participating in the program, my heartiest congratulations. We of the United States have the highest faith that your efforts will be a vital part of the foundation for a stronger, for a more prosperous era of Turkish progress - that progress will in turn be a new strength for the cause of peace everywhere."
L.B.J.

The United States Vice President, Lyndon B. Johnson (middle), with the first participant

Amerikan Kalkınma Ajansının Türkiyede dağıttığı propoganda dergisinin kapağı

KARI ELDEN KAÇIRMAMAK

Societé Eternit Suisse'in teklifi son derece enteresandır. Eternit, fabrikasının boru yapma makinalarını getirecek, DSI ile İller Bankası da arazi, bina, inşaat masrafı gibi masrafları karşılayacaklardır. Eternit, getireceği makinaların 950 bin dolar bedelinde olaçağını söylenecekte ve fabrikanın yüzde 55 kârına ortak olmak istemektedir. Bir ufak şartı daha vardır. Bu da, amyanth çimento boru inşasında kullanılabilecek amyanthların cinsinin ve dozajının tesbitinde, İsviçre'deki laboratuvarının müşaviri olarak kabul edilmesidir. Kurulacak fabrika yıllık 20 bin ton kapasiteli olacaktır.

Süleyman Demirel'in Genel Müdür olduğu DSI bu teklife derhal evet demiştir. Neredeyse bir anlaşma imzalanmak üzereyken araya 27 Mayıs girer. Ama Eternit, DP hükümetlerine olduğu gibi MBK hükümetlerine de teklifini ıvazler. Türkiye'nin böyle bir fabrikaya ihtiyacı vardır. Teklif bu devre de makul karşılanır. Ne var ki, 1958 yılında bu fabrikasının Türk sermayesi ile kurulması görüşünü ortaya atmış olan Ankara Çimento Sanayii Genel Müdürü Vedat İlan, işin tam bu noktada ortaya çıkar. Devrin İmar ve İskân Bakanı Rüştü Özal'a gidip, fabrikasının Eternit'le ortaklaşa kurulmasının memleket menfaatları ile bağdaşmayacağını, Eternit'in Türkiyeye sattığı borulardan elde ettiği kârı kaçırmamak için böyle bir iş girdiğini, yüzde ellibeş ortaklık karşılığı gösterdiği makine ve tesisatına da son derece pahalı olduğunu söyler. Bakan da durumu gözden geçirip iltirazi hakkı bulduğundan, Eternit'le ortaklaşa bir fabrika kurulmasını önerir.

FABRIKAYI YERLİ YAPMAK MÜMKÜN

Kimya Yüksek Mühendisi olan ve Ankara Çimento Sanayii Fabrikası kurulduğundan beri en alt teknik kademelerden başlayarak devamlı bu fabrikada çalışan Vedat İlan, yerli sanayinin geliştirilmesinden yanadır. Genel Müdürü olduğu ve Ankara'nın yarı çimento ihtiyacını karşılayan fabrikasını, yaş usulden kuru usule çevirmiş ve aynı usulün Türkiye'deki bütün çimento fabrikalarına uygulanmasına ön ayak olmuş bir teknisyendir. Çimento fabrikaları yaş usulden kuru usule çevrildiği zaman, kömür sarfiyatları yüzde 40 azalmakta, istihlal ise yüzde 40 artmaktadır. Çok daha önceleri, daha çimento fabrikaları kurulurken bu tezi savunan ama, Menderes devrinde Tefik İler'iye yakınlığı daha sonraki devirde ise İnönü'ye hayranlığı sebebiyle daima su yüzünde kalabilmiş Türkiye Çimento Sanayii Genel Müdürü Cavit Borçbakan'ı ikna edemeyen İlan'ın sonradan kendi fabrikasında yaptığı usul değişikliğinin

faidasının görülmesi, yetkililer nezdinde eskisinden daha fazla itibar kazanmasına sebep olmuştur.

Nitekim bu yüzdendir ki Vedat İlan, amyanth çimento boru fabrikasının Eternit'le ortaklaşa lüzum kalmadan yapılabileceği tezini savununca, görüşü iltifat görmüştür. Vedat İlan'ın iddiası, Eternit'in getireceği amyanth çimento boru yapma makinalarının en azından yüzde yetmişbeşinin Türkiye'de yerli yapılacağı ve bunun tamamının, 50 bin dolarlık ithal edilecek kısım da dahil, 3.7 milyon liraya çıkacağıdır.

İlan, böylece hem fabrika makinalarının yerli olarak yapılması yolunun açılacağını, hem de Eternit'in her yıl kârın yüzde 55'ini götürmesinin önüne geçileceğini savunmaktadır. O sıralarda yeni kurulmuş olan Devlet Planlama Teşkilatı da bu çok cazip teklifi inceleyip kabul ettiğinden, bu kez asbestli çimento boru fabrikasının, Ankara Çimento Sanayii tarafından ortaklaşa kurulması kararlaştırılır. Vedat İlan büyük bir şevkle işe sarılır.

İSVİCRE ELÇİSİNİN RAPORU

Bütün bu işler 1961 yılında olmaktadır. Derken günün birinde Vedat İlan'ın Dışişleri Bakanlıktan çağırılır. İsviçre'deki Elçimden amyanth çimento boru fabrikası konusunda bir rapor gelmiştir. Genç Mühendis, Dışişleri Bakanlığında büyük bir hırsla gider demek ki Eternit tröstü için peşini bırakmak niyetinde değildir. Dışişleri Bakanlığı, Büyükelçilerimiz vesaire kanalları baskı yapmak istemektedir. Ama Bakanlığa gidip de elçiden gelen raporu okuyunca biraz ferahlar. Zira o zamanki Bern Büyükelçisi Konrad, teknik bir konu olmasına rağmen, kendisine yapılan tekliflere verilebilecek en güzel cevabı vermiştir. Elçinin raporunda uzun uzun naklettiği kendine yapılmak istenen tekliflere karşı verdiği ve Ankara'ya da bildirdiği cevap şudur:

«Eternit profesinin hangi sebepten dolayı ilgili makamlarımıza makbul telâkki edilmediği hususunda ayrı bir malumata sahip olmadığımızı söyledikten sonra, şahsi mütalaka olarak halihazır iktisadi şartlarımızı muvacehesinde vasıf yüksekliğinden ziyade, herşeyden evvel masrafın müsaitliği prensibine önem vermek mecburiyetinde olduğumuzu ve biraz daha düşük evsafta olsa dahi, bir iş kendimiz yürütebildiğimiz takdirde bunu tek başımıza yapmayı her halde tercih edeceğimizi zamanında bulunduğumuzu söyledim.»

MİZANSEN NASIL HAZIRLANMIŞ?

Türkiye'de yetkililerin, Eternit'in yarı çimento boru fabrikasını, 20 bin ton kapasiteli boru fabrikasını yerine, makinalarının yüzde yetmişbeş yerli yapılacak ve Eternit'in kârı

Bulgaristan İzlenimleri

BAHÇE GİBİ BİR ÜLKE

1

Fakir Baykurt

Gökyüzünün batı yanındaki bulutun gögesi doğuda bizim üstümüze düşüyordu. Sınırım ötesinde bir akça buluttu. Bir yürü gr, bir yüzü ışık içindeydi. İkinci yerine sallanmış güneş hâlâ yakıyordu. Karşımızda bambaşka bir ülke uzanıyordu. Genişliği 110.565 km², nüfusu 8.111.000 idi. Küçük bir ülkedeydi ama içine girdikçe büyüklüğü, kökünü çok derinlere dalarmış olduğu her adımda belli oluyordu. Burası, geçenlerde yirmi bir yaşına basan Halk Demokrasisi Bulgaristan'dı. Haritamızın hemen batı ucundaydı. Ayçiçeği, mısır, tütün tarlaları ve bağlarıyla türlü renklere bürünmüştü. Kocaman, geniş bir bahçeydi. Biraz sonra bu bahçeye dalecektik.

Gümrük ve pasaport işlemlerini bitirmiştik. Kayserili arkadaşların işleri uzamıştı. Onları bekliyordum. Külüştürün külüstürü bir otobüsle Almanya'ya gidiyorlardı. İnsanın kısa sürede can ciğer arkadaş olabildiği Veli, yedi sekiz yıl Avrupa'da yaşamış bir Anadolu köylüsüydü. Elinde kâğıtlar, oradan oraya koşuyor, ilgililerle tartışıyor. Sınırlar, hele bizimkiler, kolaylığı gram gram gösterirken, zorlukları okka okka bindiriyor. Veli'nin külüstür otobüsü kocamandı. Kasabadan köye, köyden kasabaya yolcu ve yük taşıyor. Kayseri'de. Deniz derinlerindeki mavimlerden bir boya vurmuş, onartmış, ama eskiliği besbelli oluyordu yine. Üç kişiler içinde. Koca otobüste üç kişi... Gümrükçüler esen «ölüzger» den hile sezer bizim: «Sen bu burdayı götürüp yenisini getireceksin! Biz de yutacağız! Bak bakalım gözümüze, kayıklar yüzüyor mu içinde? Mühürleriz biz bunu...»

Terbiyeli bir insan bu Veli. Kızgınlığını belli etmiyor. Biraz Avrupa, biraz Almanya görgüsüyle anlatıyor ki, «Şuraya varmadan bir arıza yaptı, hemen açarım. Hemi de bir mesuliyet kabul etmem! Benim maksadım ticaret değil, turistik ihtiyar ancımı, bir de samimi ahbabım Bekiri gezdireceğim. Tutun bir tutanak, götürdüğüm gibi getirmezsem adam değilim! İsterseniz bir de senet vereyim... Siz böyle önünüze çıkandan kuşkulansanız bu Türkiye töbe irelemez. Almanya, Danimarka... gümrüklerde böyle araba motoru ney mühürlemezler. Niçin? Çünkü itimat var birbirlerine...»

Güneş batmadan önce şu tartışma diyordum içimden. Gün gözüyle girsek şu komşu ülkeye. Onun

için treni istemedim. Onun için Kayserili Veliyle arkadaş oldum. Ama uzatıyorlar. Çok ince eleyip, sık dokuyorlar. Otobüsünün motorunu mühürlemek istemeyen yurttaşın motorunu zorla mühürlemek istiyorlar. Bütün kanun, tüzük, genelge, emir, sayı, numara bilgilerini döküyorlar, Veli direniyor: «Şuraya varmadan araba istop, gâvurlar güler! Utanırım, diyemem. Geri gelmek istesem gelemem! Tutanak tutun!» diyor.

Sıkıntıdan bavalıyım ahyorum. Ortahığı süpüren İsmail: «Sabırlı ol âbi, şimdî biter.» diyor. «Bu halle nereye gideceksin? Gelen akşam. Gideceğin yer komşu kapısı değil ki. Aç kahr, açık kahr. sin. Dillerini de bülmezsin. Hem orası öyle bir ülkedir ki, dilini bilmek bir işe yaramaz. Çünkü onların hükümetinden emir vardır, yabancıyla konuşmaları yasaktır. Kimse yabancıya kapı açamaz o memlekette!»

«Hiç gidip geldin mi İsmail?, diyor.

Uzun saplı süpürgesini diyor: «Gidip gelmeye ne hacet! Kaç yıldır burdayım. Karşıdan bilirim beni!» diyor.

Gidip bir kavruk akasyanın dibindeki banka oturuyorum. Üstü başı yağ içinde bir adam domates ekmeğe yiyor. Mesleğini soruyorum, ağzı dolu, iki eliyle «direksiyon döndürme» işareti yapıyor. Şfkel, bunalmış bir hâl var. Lokmasını yuttuktan sonra anlatıyor: Müdür, «Benim oğlan götür E-dirne'ye.» demiş. Arabada yer yokmuş, götürmemiş. Kızım: «Seni berduş seni!» demiş. Gözlerinin içi yanıyor. «Berduş dedi bana, berduş ne kelime âbi? Ben cahilim ama o yıllarca dirsek çürüt-müş, yakışır mı bu lâflar ona? Derin derin üzülüyor müdürün sözlerine.

Kapumbağa yapılmış Alman, Fransız arabaları, büyük turist otobüsleri, dolu dolu girip çıkıyorlar. Yaka bağı açık, bacakları kısa pantolon kadınlar, erkekler, pasaportlarını toplayıp polise gidiyorlar. Cıvıltılı gruplar tekelin büfesinden bira alıp seriliyorlar. Harita, broşür soruyorlar. Uykulu gözleri ve üzer günlük sakallarıyla İranlı, Lübnanlı yolcular, güneşin altında sara bekliyorlar. Beklemek kötü şey. Ben hâlâ Kayserili arkadaşları bekliyorum.

Tartışmayı galiba Veli kazandı. Nasıl kazandı, şaşıtm. İki üç görevli, külüstür otobüse yürüdüler. Motor kapağını açtılar. Orasını bu-

Tarım kooperatiflerinin köylü üyeleri işten dönüyorlar. Günlük çalışma 8 saat. Hasat mevsiminde 10 saat çalışıp fazla ücret alıyorlar.

rasını bir bir tutanağa yazdılar. İçini, oturağını saydılar, onları da yazdılar. Sonra birer imza çakıp kapattılar işi. «Madem gezmeye gidiyorsun, al bir küçük araba, onunla git be kardeşim. Bu koca külüstürü ne tangurdattıyorsun?» dediler Veli'ye. Artık işi bitmişti: «Canım böyle istedi âbi! Hemi de bizde bulunan bu, ne yapalım?» dedi güler.

Dostlarla sarılıp öpüştük. Bulgaristana giden iki de yolcu bindi, tanımadım. Plovdiv'te mi, Pazarlık'ta mı inceklermiş. Orada bir araba bırakmışlar. Yurda getirirken bozulmuş. Paraları bitmiş, o-nartamamışlar! Türkiye'den para götürüyorlarmış şimdî. Veli oraya kadar almaya razı olmuş... Daracık sınır kapısından Veli'nin külüstürü şifâr mı diye tasalanıyordum. Sigd. İlaçlı karantina sunuya daip çıkararak karguya geçtik. Pasaport ve gümrük işi yine. Ama uzun sürmedi. Bavul, bagaj? Bakmadılar bile. Yolda benzin alırsız diye Veli biraz para bozdurdu, oturdu şoför Bekir'in yanına: «Satık anasını! Bizim iş düze çıktı!» dedi, yüksek perdeden «Ağam İstanbulu mäs-ker, mi gittim?» türküsünden bir dörtlük söyledi. Sınırdan aldığı iki yolcuya, hep arkada oturmalarını, hiç kıpırdamamalarını tembihledi. Böyle yaya kaldık diye yavur yakar arabaya binip, sonra tabanca bıçak «güvatiyle» arabayı şoförden alıp, para pul ne varsa onları da çıkartıp geçen açıkgezlerin hikâyelerini anlattı: «Arkadaş, ne olur, ne olmaz, gurbetistan'a çıkıyorsunuz, kusura bakmayın!» dedi. Sonra sağ elini benim dizime vurdu: «Settik anesini hocam, anlat gayri!»

Ben, altımdaki yola, külüstür arabamın bu yolda yaptığı korkunç hıza, iki yanımızda silinip ka-

lan geniş bağlara, ayçiçeği, mısır, tütün, domates, biber tarlalarına, elma, armut, şeftali bahçelerine bakıyordum. Altımdaki asfalt biraz dardı. Ama «yağ dök yala» kadar temiz ve kırışık değildi. Virajlar sızdı. İki yanı yüksek kavak ağaçlarıyla kaplıydı. Ayçiçeği tarlaları ikinci güneşinde sarı sarı parlıyorlardı. Şimdiye kadar görmediğim, Amerikada, Almanyada, İngilterede raslamadığım ölçüde geniş tarlalardı. Ayçiçeği tabaklarına güneş batmadan vuruyordu. Saplardan aşağı sarı bir şurup dökülüyordu sanki. Tarlaların yüzünde bu geniş tabaklar, milyonlarca baş halinde gülen, bir ülkenin yüzü gibi görünüyordular. Daha uzaklardaki çayırarda, ya da tütün tarlalarında, bir iki metre yükseltilmiş boruların başında fır fır fiskeyeler dönüyor, toprak, yağmur gibi havadan inen sularla ıslanıyordu. Yolunuz arada bir beton su arklarına paralel gidiyordu. İkizler metre boyundaki dökme betonları yatıp birbirine eklemişler, harçlamışlar, suları salıvermişlerdi. Suların bir damlası ziyan olmuyordu. Hiç bir engele takılmadan o bloka, bu bloka ulaşıyorlardı. Bağlar geniş bir denize benziyordu toprağın yüzünde. Sıraları cetvelle çekmişlerdi Araba geçtikçe sıralar dönüyordu. Her asmanın dibinde birkaç metre boyunda beton kazıklar dikiliydi...

Bir arsa, meseli, kayınlı ormanlara daldık. Daha ötelelerde basık tepeler simsiyah. Görünen topraklar ya orman kaplı, ya bir şeyler ekilmiş. Bir ara yolun kıyısından kavaklar çekiliyor, meyvalı ağaçlar başlıyor. Tütün tarlalarında beyaz başörtülü, eteklikli köylü kadınları, domates tarlalarında onlar... Bilmiş buğday tarlalarında anızları yakmışlar, traktörler toprağı deviriyorlar...

Veli, dizime bir daha vurdu: «Anlat hele hocam, daha çok bakacaksın! Bu canna yandığım memleket böyledir. Aynı iklim, aynı toprak, emme nasıl işlemler görüyorsun Herifler çok terakki ediyor hocam, çok! Baksana, her yer inkişaf olmuş...»

«Hem de ne geniş tarlalar Veli, diyor.

«Eee, düzenlerinin iktizası!» diyor. «Düzenleri böyle kurulmuş bir defa. Hemi de düzenleri çabış diyor, çalışıyorlar. Memleket böyle oluyor!»

Girip çıktığımız köylerin, kasabaların ağzında işaretler. İki alfabeyle İstanbul ve Sofya'ya olan uzaklıkları... İşte Harmanlı diye bir yere geldik Haskovo diye bir yere gidiyoruz. Geçtiğimiz kasaba sanki geçen yıl kurulmuş. Her yer yeni tuğla, yeni sıva. Pencereleli, kapı önleri çiçek dolu evler. Okul mu, hastane mi, bir pencereleli kocaman yapılar. Kimisi yapılmış bitmiş, kimisi yeni yapıyor. Bütün benzin istasyonları bir örnek: bir tek benzinin reklamı Kahverengi tulum giymiş kızlar yansıyan arabaların depolarını doldurup satı-

yorlar. Gür ağaçların altında yolcu dinlenme parkları. Ağır, açık mimariyle tertiplenmiş, gazinolar, lokantalar. Ve çiçek, çiçek, çiçek. Dönen fiskeyeler. «Yeraltında su koymamış bunları!» diyorum içimden.

«Gidiyoruz bakalım hocam!» diyor Veli. Bütün gurbetistan'ı tarayacağız. İş bulup arkadaşları yerleştireceğiz... Tabii eğer kusmetimizde varsa; yoksa sürünüp geleceğiz hocam...»

«Hangi arkadaşları diyorsun Veli?»

Gülüp göz kırpyor: «Arkadaşlar turist olarak çıkıyorlar bu akşam hocam. Yarın sabaha Sofya'da birleşeceğiz. Yine göz kırpyor: «Başka türlü bizim polis biraşır mı hocam? Emme ne demişler. aç köpek fırın deler! Memlekette iş yok hocam. İşçi Gurumuna yazılıyorsun, üç yıl bekletiyorlar! Terzilerin olmazsa iş sökmüyor. Şimdî otuz arkadaş gidiyoruz hocam. Almanya'da tamdik çok. Şansızın deneyeceğiz. Allahtan hayırlısı. Bu sabah Sofya. yarın akşam Belgrad, ertesi gün Milano... Çadılarımız var, İtalya'da bir kaç gün eyleyip Fransa'ya geçeceğiz. Sonra Batı uçandan Almanya!»

«Niye böyle uzakları doluyor-

Bilgi Yayınevi'nin

YENİ ÇIKAN ÜÇ KİTABI

● SANATÇI VE ÇAĞI

Albert Camus'un düşüncele-rini, heyecanlarını ve savun-malarını aktarılan; sanat gö-rüşünü ve sanatçı kişiliğini or-taya koyan önemli eseri. SAR-TRE'nin dargın olduğu Camus'nun ölümü üze, yazdığı ma-kalenin de bulunduğu kitap 3 Lira

● BİLİM VE SAĞDUYU

Hiroşima'ya atılan atom bom-basının habası bilinen Oppen-heimer bu ünlü yapıtında ça-ğımız bilimlerinin sorumlu-luğunu eleştiriyor. 4 Lira.

● DUVARLARIN STESİ

Ünlü oyun yazarımız Turgut Özakman'ın şimdiden klasikle-şen eseri. 4 Lira.

BİLGİ YAYINEVİ'nin kitap.

ları ile iyi bir koleksiyon ya-pabilirsiniz. BİLGİ YAYINEVİ kitap seçimi, çevirisi, baskısı-na da sizin güveninizi, beşenini zî değerlendiren, kıymetli bir kitaplık yapmanızı sağlar.

YAYINEVİ'NİN İLK DÖRT KİTABI:

1. Ingmar Bergman:

YABAN ÇİLEKLERİ

2. Jean Tardieu:

SEKİZ OYUN

3. Cahit Atay: KARALARIN MEMETLERİ

4. Cahit Atay: SULTAN GELİN

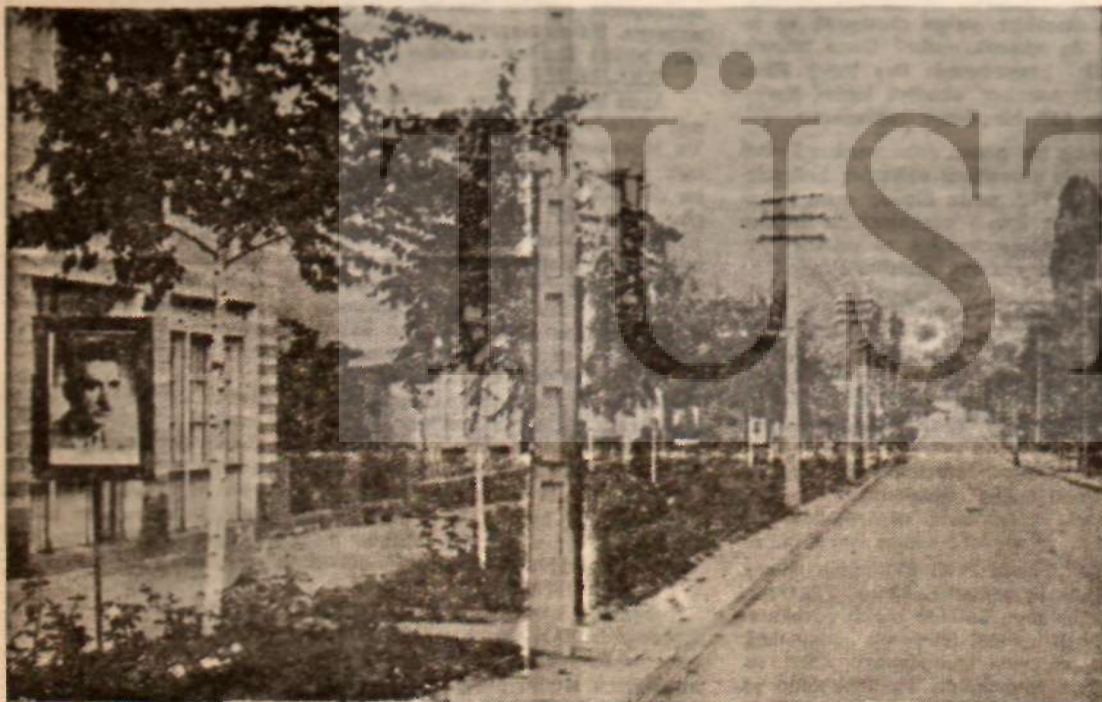
BİLGİ YAYINEVİ

Sakarya Caddesi No: 8

Yenişehir, Ankara.

Tel. 177403.

(YÖN — 116)

Bir köyün ana caddesi. Yolun solunda emek kahramanlarının resimleri

sunuz, keseden gitseniz olmuyor mu?

«Keseden gidersen Almanlar bizi almıyor hocam. Böyle dolana dolana gidiyoruz ki, gavurun toprağına arka kapısından girelim. Yi-ne göz kırıyor, elini dizime vuruyor. İri kemikli, tağı sıkı suyunu çıkaracak elleri, dizimi acıtıyor. Güllüyorum. Bu sefer geniş omuzlarını omuzlarıma vuruyor.

Haskovo'nun kalabalık caddelerine dahyoz. İşten yeni dönmüş insanlar üzerli beşerli gidiyorlar. Caddeler, dışı erkek bisikletlilerle, motosikletlilerle dolu. Turistlerin-kinde başka otomobil görünmü-yor. Burası da bir taş ve tuğla âlemi. Yeni yeni yapılar yükseliyor. Geçmiş yılların yapılarında ışıklı peneereler, çiçe-li perdeler Evle-rin yanı yönü yine çiçek. Bulgar halkı toprağına çok derin kök sal-mış bu çiçeklerle...

Bazı vâdilerde göge kış gibi yükselen fabrika bacaları. Bazı köy ve kasabaların müslüman halkı da minarelerini uzatmış Eski camile-ri korumuşlar. Yalçın kayaları ke-serek biçerek yol açmışlar, köprü kurmuşlar. İrmakların önünü ke-sip yapma göller meydana getir-mişler, görüyoruz. Bütün görünü-leri silip silip geçiyoruz. Veli, ar-kada oturan yolculara, arada bir, «Kıpırdamayın!» diyor.

Karşımızda harman gibi bir gün batımı. Yeşilliklerin arasında bam-başka bir portakal sarısı. Her metrekareyi özenle işlenmiş top-raklar, yavaş yavaş görünmez o-luyor. Köylerin kentlerin ampul-leri parlıyor Osmanlı dedelerimiz gününde adı Filibe olan Plovdiv'ten geçiyoruz. Sonra Pazarlık, sonra İhtiman... Bir yerde, arka-daki iki yolcu indirip devam ediyoruz. Bir süre sonra arabayı sağa çekiyoruz. Veli gül, çıkmalar ve sepetler içindeki azıklarını çı-karıyorlar. Bir büyük kesede kon-serveler, yalancı dolmalar, iki gaz tenekesi sadeyağ. Bir tenekesi bal... Konserveler kutularını açacak anahtar yok. Otobüsün öteberisiyle, tak tuk uğraşyoruz. Güç belâ a-çıp olmalarımızın paylaşıyoruz. «Gurbetistan'a tedarikli çıkacak-sın hocam! Her şeyi satın alırsan yurda cıvı dönersin!» diyor Veli. «Almanya'da ben, bu yollar iyi para yaptım. Emme tutabildim mi diye soracak olursan, tutamadım hocam. Gençliği bilirsin. Aldım bir araba, İsveçire, Hollanda, Ala-man avratlarını gezdirdik. Sonra-dan skilandik emme, giden para-lar geri gelmedi hocam. Gazandı-ğım parayı tutsam, Kayseri'den dört köy satın alırdım... Şimdi

götürdüğüm arkadaşlara sıkı sı-kı tembilyorum, aman gusağı-nıza mûkat olun, paranızı çarçur etmeyin. Tohumlarımızı da orda burda dökmeyin, doğup büyüyüp bize silâh çekerler, babamız, pe-derimiz demezler...»

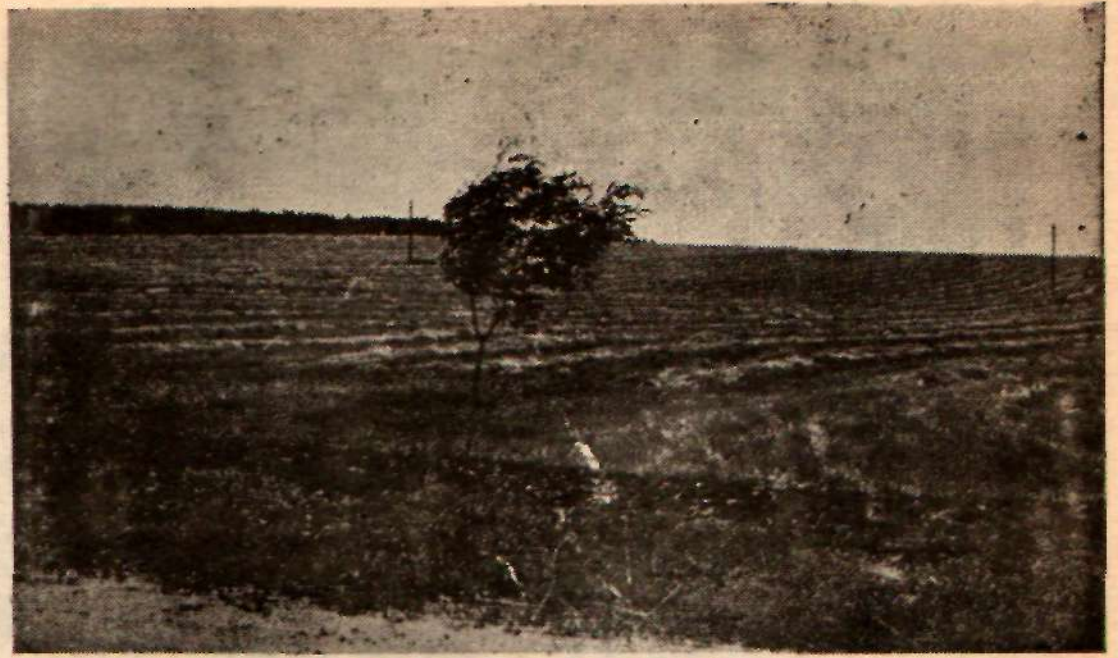
Tenekeden bana bana bal yiye-ceğiz diye ellerimiz, parmakları-mız batıyor. Yıkayacak suyumuz yok. İçme suyumuz da yok. Elle-rimizi gazete eskilerine siliyoruz ama faydasız, balın yapışkanlığı gitmiyor. «Biraz sigara yakalım.» diyoruz; «Gidelim hocam, aman gidelim!» diyor Veli. «Sofya'ya yakın bir yerde arabayı çeker u-yuruz. Arkada batıyanıyalar var...» diyor.

Şoför Bekir temiz traş olmuş. Veli'ninki gibi bir de spor gömlek geçirmiş sırtına. İktidilid dikkatli sürüyor koca arabayı. Kaşları çat-ık. Onu bir biçer döğerin üstünde tasarlıyorum. Odaklarını küçültüp farlarını açmış. Anadolu bozkırındaki ekeneklerde duman attırıyor. Uzunayla'daki bir pa-nayırda onların buğdayı birinci oluyor Köylüleri Bekiri omuzları-na alıp götürüyorlar. Kerpiç evle-rin yerine kurulmuş tuğla çimen köylerine zaferle dönüyorlar...

«Hiç konuşmuyorsun hocam. Yarenlikiz bu yollar nasıl biter? Ben Veli'ye ne söyledim, ne an-lattım? Önümüzde seçimler var Veli, öyle bir partiyi kazandıra-lım ki, hemen köklü reformları yspın, anayasa'nın yazdığı koope-ratifleri kursun, biz de yurdumu-zu karış karış işleyelim, geniş dü-züklerimiz boş yatmasın, sularımız boş akmasın. Madenlerimiz dağla-rı denizleri aşp yâdelere gitme-sin. Kendimiz kazalım, kendimiz işleyelim. İnsanlarımızın gücü ya-banlarda ziyan olmasın. Tarlaları-mıza giden su arklarını beton ya-pıncaya kadar çalışsak yine bit-mez bizim işimiz. Almanya'nın ar-ka kapılarında ne işimiz var ar-kadaş?... mi diyeyim? Demiyorum.

Bir kasabanın dışında, uzun, sı-kıklı bir tünelden geçiyoruz. Veli: «Bas ulan su kornaya!» diyor Bekir'e. «Yurtlun su sessizlik!» Tünelin içini çin çin öttürüyoruz. Ötekiler de dağ gibi bir ışık kül-çesi, sarı, turuncu, beyaz ışıklar kıpırdayıp duruyorlar. Yaklaşıp geçiyoruz: Kosaman bir fabrika. Geceğin içinde bir «vazot», kimbi-lik kaç işçi çalışıyor içinde, dıgn-da? Saatin onu, onbiri; hiç dur-duğu da yok!

Küçük bir köye dahyoz. Bekir iyi şoför. Köylere gelince ya-vaşlıyor. Bir köşeyi dönüyoruz. Pencerelelerinden ışık taşan, yer

Tarlalar böyle geniş, böyle deniz gibi...

yükseği bir yapı. Başlarını açıp oturmuş, erkekli dişili bir grup, karşılarında masaya tutunmuş bir adam; o konuşuyor, ötekiler dinliyorlar. Işıklı yapı meydana-lığa bakıyor. Bir çesme görüyo-ruz. İnip elimizi yüzümüzü yı-ıyoruz, dinlene dinlene birer su içiyoruz hemen. Sonra mendille-rimizle kurulularak içerdeki top-lartıyı seyrediyoruz. Yanımızdan adamlar geçiyor. Türkçe bilenler var içlerinde, anlatıyorlar: «Yılın emek birincileri memleket gezisi-ne çıkacaklar, porguram yapı-lıyor.» Orasının neresi olduğunu soruyoruz. «Köylün Sovyet bina-sı!» diyorlar. Veli'nin yaş am-cası; kolumuzdan çekiyor. Binip yeniden sürüyorlar. Az sonra bir uyku bir uyku gözlerimizde.. yol-lardaki göstergeler Sofya'ya yak-laştığımızı bildiriyor. Arabayı bu sefer bir çayırığa ahyoz. Batı-tanyelerin altında terli, ıslak bir uyku. «Gurbetistan'da kapıyı ba-cayı sağlam kapatacağın hocam, ne olur, ne olmaz...» Kapatıyoruz pencereleleri. Sıcak...

Ortağk yavaş yavaş ağarıyor. Bekir yeniden direksiyona geç-tiğinde. Gökyüzünün yıldızları bi-zer ikişer söniyordu. Saat beşe doğru, yıkıntısız, gecekondu-suz Sofya'ya girdik. Sağa sola kıvrıl-dık. Çiçekli geniş bir alanda dur-up «Gara? Gara?» diye istasyo-nu sorduk. Bu halimizle çok es-ki bir romanın kahramanları gi-biydik Sofya'nın ortasında. Kü-lüstür arabamız titriyordu.

Boi parklar, boi amlar... Her halde yıkılıp yeniden yapılmış, ferahlık bir kenti Sofya. Tram-vaylar tıpkı gündüski gibi işli-yordu. Kalabalıklar iniyor, bini-yordu. İnip binenlerin çoğu ka-dında gibi geliyor bana. Daha sonra öğreniyorum ki, komşu Bulgaristanda çalışanların % 37,4 ü kadındır. 1939 da sayıları 95.000 olan endüstri işçileri, 1963 sayı-mına göre 920.000'e çıkmış. Eski endüstriyi çeşidi bazı küçük el sanatları iken, şimdi elektrik, me-kanik ağır endüstri oluştu. 1939 da, ulusal gelirin % 25'i en-düstriden, buna oranla % 75'i tarı-mandan gelirken, şimdi bu oran-lar dönmüş tersine, % 76 ve % 24 olmuşlar! Bütün bu gelişmeler 9 Eylül 1944 anayasasının ve on-dan sonra yapılan planların ürü-nüdür. Planlarda kalkınma hızla-rı % 10 saptanmışken, % 12-13 gerçekleştirilmiştir. Bunlar, ka-dın erkek bütün halkın gece gün-düz demeden harıl harıl çalışma-stıyla başarılmıştır. Ağır endüstri-de fabrikaları bir yardıye boş bi-rakırsanız, ocaklar hemen soğur, sırtına masrafı, işçi ücretinden daha çok tutar. Öyle bir kosul-lar toplam ki, içine girdin mi, gece gündüz demeyip çalışıyor-sun. Mesele girebilmekte. Şimdi Buğaristan, küçükklü büyüklü elektrik motorundan makineye kadar pek çok şey yapıyor.

Sofya istasyonun eski. Veli gül, arabayı bir kuyuya çektiler. Bekirle yaşlı amca veniden uykuya yattılar. Veliyle ben çıkıp geldik. Piraz sonra bir adam geldi, bir köşeye kitapları dizmeğe başladı. Çiltli, ceketh güzel kitaplar, Kalabalklar geliyor, gidiyor. Trenler duruyor, kalkıyor. Yamasız, yırt-ıksız Bulgar köylüleri yolcu kar-

şılıyor, yolcu geçiriyor. İki üç ay önce İstanbul'dan gelmiş, şimdi İstanbul'a gidenler var.

Kayserili arkadaşları merak ediyorum. Trenleri 8:12 de burda olacak. O vakte kadar bekleye-ceğim. Kitapçının başındayım. Çilt-leri alıp alıp karıştırıyorum. An-lamadığım alfabe çocuk kitap-ları, romanlar, teknik kitaplar.. Veli vatmak için otobüse gidiyor. Vaktin nasıl geçtiğini bilmiyo-rum. 8:10 da Veli koluna vuru-yor: «Bizim tren geliyor hocam!»

İstanbul'dan Münih'e gidecek tren bu. Soluya soluya gelip du-ruyor. Bir yerlerinden sular çı-ıyor. Veli, pencerelerden sarkan arkadaşlarına el sallıyor, uçuyor sevincinden. İnelerle sarmaşı-yor: «Bir aksilik olmadı ya, ko-lay çıktınız ya, bir şey demedi-lez ya?..» Soru üstüne soru soru-yor, arkadaşlarını öpüyor, hava-ya kaldırıyor. Hepsini temiz traş

olmuşlar. En iyi giysilerini tak-mışlar. Yanık köylü yüzleri geri-lyor. Biraz yorgun, ve üzgün gö-rünüyorlar. Gözlerini kaçırıp ye-re indiriyorlar. Bütün suç ken-dilerininmiş gibi; bir utancım iç-ne görmüşler.. Bir anda otu-zu birden toplandı. Bir kö-seye çekildik. Ellerinde birer tahta bavul. Dolana dolana tok ya-lar desenleri bavulların yüzünde. Hemen bir çesme soruyorlar. Su-samışlar. Yakındaki parka gidip su içiyoruz. Parktaki çıplak hey-kellere bakıp güllüyorlar.

İstasyon bir kalabalık, bir ka-labalık. Sofya'ya ise gelenler, Sofya'dan işten dönenler. Birer gazete birer poğaça alıp trene koşanlar... Sekiz on yaşlarında kalabalık öğrenci kümeleri. Anı-tarın çiçeklerin önüne durup re-sim çekiyorlar. Kız erkekli ikişer grup geziyorlar..

Kayserili arkadaşlar fıstıkdaşı yorlar. Veli hepsini otobüse doğ-ru çekiyor. Bekir'i uyarıyor. Be-nim bavulu indiriyor. Teker te-ker tokalaşyoruz. Veliyle sarma-şıyoruz. İçimden bir yerler kana-va kanaya: «Bahtınız açık olsun arkadaşları..» diyorum, arkaların-dan iki ellerimi sallıyorum. Son-ra alıp bavulumu, arabaya koyu-yorum: «Hotel Bulgaries». Bir banyo, bir traş, bir kahvaltı, râ-hatlıyorum. Kayserili arkadaşlar gidiyorlar. Hep kafamın içinden gidiyorlar. Küllüstür otobüs ho-murdandıyor vollarında.

Çıkıp yatmağ azamıyorum. Uyu-manın oluru, olanağ yok. Az sonra bir telefon. «Yahu gelir-sin, haber vermezsin!..» Bir ta-nıdık bu. Tanıdık ama kim? «In hadi in, bekliyorum!» diyor. Kim, kim, kim? İniyorum: Yaşar Kemal! Rusya'daki «Asya - Avru-pa Yazarları» toplantısından dö-nüyormuş. Yanında Türk eserle-rinin Bulgarca çevirmeni Donka Melamed... Az sonra Kültür Ko-mitesi'nden Nikola İyonçef, «Na-rodna Prosveta» adlı yayınevini Sabahattin Bayram; oturu-p benim gezi programını inceliyo-ruz. Hazırlanan taslakları müze-leri, görülecek eski eserleri çıka-rıyoruz, köy koyuyoruz yerlerine. Güllüşe sakalaşa yemeğe gidiyo-ruz. Kayserili arkadaşlar nasıl gidiyorlar, biliyorum.

Gelecek sayı:
«Canlandırılmış
Köyler»

Prof. Niyazi Berkes'in
Yeni kitabı
«Türkiye'de
Lâikliğin
Gelişimi»

The Development
of Secularism
in Turkey

Kanada'da Mc Gill Univer-sitesi'nin İngilizce olarak ya-yınladığı bu kitapta 18 inci yüzyıldan başlayarak Türk devrimlerinin siyasal, toplu-msal, kültürel ve fikri yönleri-nin gelişimi incelenmektedir. Toplum ve din ilişkisi üzerin-de özellikle durulmakta, Ata-türk devriminin terah boyu-na nasıl adım, adım hazırlan-dığı anlatılmakta, birçok bel-gelerin yeni yorumları yapılmaktadır. Türkiye'deki geli-şmeleri izleyenlerin muhakkak okumaları gereken bu nefis basılı ve çok güzel çizili ki-tabın fiyatı 133 T.L. dir.

İsteme adresi:
Elif Kitabevi, Beyazır,
İstanbul.

(YON - 115)

YENİ DERGİ

Yöneten: Memet Fuat

(Albert Camus'nün uzun bir incelemesi)

Ayrıca: Nermi Uygur: «Yanıtlar»; Adnan Ozyalçınar: «Tırmanış» (Hikâye); Dwight Macdonald: «Beyaz Saray Sanat Festivali»; Murat Belge: «Asım Bezirci ve Yanık Saraylar», Osman Mazlum: «Dergiler.»

Ve 3 uzun şiir:

Nâzım Hikmet: «Çankırı Hapishanesinden Mektuplar».

Oktay Rifat: «Agamemnon III».

Ulku Tamer: «Salgın».

Sayı 2,5 yıllık abonesi 32 lira
DE YAYINEVİ, VİLAYET HAN, KAT 2, CAGALOGLU

YON - 118

REKLAMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!

BASIN
İLAN KURUMU

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN
HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük:
Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi No 1
İstanbul

Telefon: 27 66 00 - 27 66 01
Telgraf adresi: BASINKURUMU

Cumhurbaşkanı Sukarno, Cava dansı öğretiyor
Denge uzmanı..

ENDONEZYA

Genç subaylar darbesi

Endonezya, 70 kadar ülkenin ve yeryüzündeki bütün ilerici güçlerin katılacağı büyük bir milletlerarası konferansın hazırlıkları içindeydi. Ülkelerin yabancı üslerden arınmasıyla ilgili konferans, 10-15 Ekim günlerinde Cakarta'da toplanacaktı. İkinci Asya-Afrika Konferansının arifesinde, bu konferansa katılacak bütün ülkelerin hazır bulunacağı toplantıda, yabancı üsler sampiyonu Amerikamın takbih edileceği muhakkaktı.

Konferans hazırlıkları sürüp giderken 30 Eylül günü, Cakarta Radvosu bir ihtilalin varacağına haber verdi. İhtilalin lideri, Başkan Sukarno'nun muhafız kuvvetlerinden Yarbay Untung idi. Untung, yarbaylığın üstündeki bütün rütbelerin kaldırılmasını, generallerin rütbelerinin yarbaylığa indirilmesini ve 45 kişilik bir İhtilal Konseyi kurulduğunu açıklıyordu. Konseyde tanınmış komünist liderlere yer verilmemişti fakat Konsey, Sukarno'nun daha soluna kayıldığını gösteren bir nitelikteydi Yarbay Untung'un başkanlığındaki Konsey, radyoda ihtilalin nedenini şöyle açıklamaktaydı: «Bir Generaller Kon-

seyi kurmuştur. Generaller Konseyi, CIA'nın emrinde bozguncu bir teşekküldür. Bu Konsey, Ağustosun ilk haftası Başkan Sukarno'yu yakalayan ciddi bir hastalıktan sonra, çok aktif hale gelmiştir. Fakat Başkan Sukarno'nun bu hastalıktan ölmeye ümidi gerçekleşmemiştir. Generaller Konseyi, amaçlarına ulaşmak için, 5 Ekim Ordu Günü dolayısıyla harekete geçmeyi kararlaştırarak Cakarta'ya, Cava'nın Doğu, Merkez ve Batısından askerî birlikler cembetmiştir. Generaller Konseyi, 5 Ekimden önce dahi harekete geçmeyi düşünmüştür. Bu karşı ihtilal hareketini engellemek amacıyla, Yarbay Untung 30 Eylül operasyonuna girişmiş ve başarıya ulaşmıştır.»

İhtilal Konseyinin bildirisi, dış politikamın değişeceğini, Ülkelerin Yabancı Üslerden Arınması Konferansının gününde yapılacağını, hareketin ordu çerçevesinde generallerle karşı yapıldığını açıklıyordu.

Fakat bir süre sonra Cakarta Radvosu el değiştirdi. Havatından ümit kesilen Sukarno radyoda konuştu ve Batılıların çok uzun süredir «Komünistlerle flört eden Sukarno'ya karşı başlıca ümidimiz» diye jantıkları General Nasution duruma hüküm oldu. Bununla beraber generallere karşı coşunlukla hava kuvvetlerine mensup genç subayların mukavemeti henüz kırılmış değildir. Genç

subaylar, hava kuvvetleri depolarından sağladıkları silahlarla silânlı oldukları sivillerle birlikte savaşmaktadırlar. Başkan Sukarno, muhafazakâr generallerle ilerici genç subaylar arasında, memleket çapında bir sağcı-solcu savaşına yol açabilecek çatışmayı önlemeye ve ordu birliğini sağlamaya çalışmaktadır.

Askerî hareketin nedenleri nelerdir? Buna kesin cevap vermek çok güçtür. Zira Sukarno'nun tutumundan solcular değil, sağcılar ve Anglosaksonlar şikâyetçiydi. Başkan Sukarno, dış politikada Komünist Çin ile aynı paralele bir tutum izlemekteydi. Bu sebeple, Çin'in Sukarno'dan kurtulma tertibatlarını desteklemesi kolayca düşünülemez. Endonezya'nın en büyük siyasî teşekkülü olan Komünist Partisi de Sukarno ile sıkı işbirliği yapmaktaydı. Hatta Batı kaynakları Komünist Partisi Lideri Aid'in Sukarno'ya parmağında ovattığını sık sık vaktavaktalar Bu sebeple, komünistlerin de, milletçe sevilen millî kurtuluş hareketi lideri Sukarno'ya karşı, sağcılarının isine yarayabilecek bir manevraya girişmeleri akla yakın gelmemektedir. Sukarno'yu devirmekte ancak ondan memnun olmayanların, yani Anglosaksonların çıkarı vardır. Ne var ki darbe, Amerikaya karşı solcu genç subaylar tarafından yapılmıştır. Bu durumda hareketin ordu içi bir hesaplaşma sonucu olduğunu, ya da genç subayların emekten sağcı bir general darbesinden korkarak harekete geçtikleri düşünülmektedir. Ya da çok sevansa bir hesarla, generallerin ve çok marifetli CIA'nın Sukarno'yu zorlatmak ve iktidar üzerindeki nüfuzlarını arttırmak için, genç subayları tahrik ederek, bir müdahale vasıfesi vâkıfaları düşünmüştür. Fakat bütün bunlar, sadece ihtimallerdir. Muhakkak olan nokta, harekette Anglosakson varması bulunmasa dahi, genç subaylar darbesinin, hiç de illele kesin vâkıfede Anglosaksonlara ve muhafazakâr generallere vardır. Generaller fırsattan faydalanarak Sukarno'yu etkisiz hale getirmeye solcuları tasfiye etmeye ve Endonezya'ya Anglosaksonlar vönüne kavdırılmaya çalışacaklardır. Yalnız bu, uzun vâdede çok tehlikeli bir ovundur. Zira Endonezya'da sol çok güçlüdür ve 3 bin adalı, bol ormanlı bu ülke, avaklanmalara çok elverişlidir. Sosyal ve ekonomik meselelerin çözümlünde aciz gösteren Sukarno, sağ ve sol arasında dengeli tutumunu iyi basarmıştır. Dengenin bozulması, dış kuvvetlerin de karışabileceği kanlı bir iç savaş yol açabilir. Temenni edilmelidir ki Sukarno duruma hüküm olup eski dengeyi yeniden kurabilsin.

FRANSADA NATO ÜSLERİ VE TÜRKİYE

Türkiye İşçi Partisinin yurumuzdaki Amerikan üslerinin kaldırılması yolunda açtığı kampanya, «modern manda-cılar»ın şiddetli tepkilerine yol açtı. Üslerin kaldırılması fikrini âdeta «mukaddesata tecâvüz» saydılar. Halbuki millî bağımsızlıklarına düşkün bütün ülkeler, üslerin kaldırılması için yıllardır dünya çapında bir kampanya yapmaktadırlar. Nitekim, eğer son olaylar engellemeye, yetmiş kadar ülkenin katıldığı «Ülkelerin Yabancı Üslerden Arınmasıyla İlgili Uluslararası Konferans», 10-15 Ekim tarihleri arasında Endonezya'da toplanacaktır. İran Şahı dahi, İran topraklarında Amerikan üsleri kurulmasına karşı koymuştur.

«Modern Mandacılar», diyorlar ki, «Efendim millî bağımsızlığımıza bu kadar düşkün de Gaulle Fransasında bile bir sürü Nato üssü vardır» Mandacılar hemen hatırlatacak ki, General de Gaulle'ün üsler ve Nato karşısındaki tutumuna benzer bir davranış, en sabırsız milliyetçiler dahi kabul edeceklerdir.

Bu konuda, «Us News - World Report» dergisinde, Amerikan Genel Kurmayının Plânlama Subaylığını yapmış olan General Max S. Johnson, şunları yazmaktadır: «General de Gaulle, hâlen, Fransız birliklerini Nato'dan yavaş yavaş çekmektedir. Fransız donanması, Fransız Taktik Hava Kuvveti ve evvelce Nato emrine verilmiş olan dört tımenden ikisi, şimdi Nato dışındadır. Fransa, Nato manevralarına katılmamaktadır.

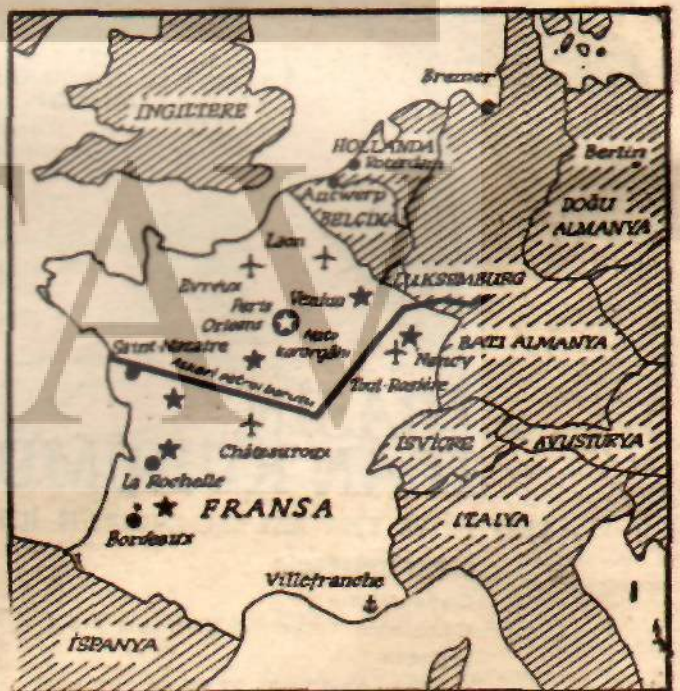
Fransanın baskısı altında, Amerika, Fransadaki ikmal yollarını değiştirmiştir. Bordeaux ve La Rochelle limanlarında Amerikan Ordusuna taunan imkânlar kaldırılmıştır. Saint-Nazaire çok dar ölçüde kullanılabilir. Fransız ikmal yolu üzerindeki Amerikan askerî personeli 50 binden 30 bine indirilmiştir.»

Fransa, Amerikan kontrolü altındaki toprakları üzerinde nükleer başlıklar stok edilmesini reddetmiştir. General de Gaulle 9 Eylülde, Amerikan egemenliğinde bir Nato'dan ayrılacağını yeniden belirtmiştir.

Bütün bunlar neden? Zira millî bağımsızlık fikrinin şampiyonluğunu yapan de Gaulle, Nato içinde Anglosakson egemenliğine karşı çıkmaktadır. Anglosaksonlarla eşitlik istemektedir. Eşit olmayan bir ittifak içinde değil de dışında olmayı millî çıkarlarına daha uygun bulmaktadır. Nato içinde sözü dinlenir bir Fransa dahi bir cins uyduktan şikâyetçidir. Fransız toprağındaki Amerikan askerlerini kuzuya çevirmeyi, generalleri ve diplomatları türlü türlü tıfretmeyi yeterli bulmamaktadır. «Aman Natodan çıkıyın Nato kuvvetleri nin komutanlığını size verelim» şeklindeki sondaşlar dahi Fransanın tutumunda değişiklik yaratmamıştır. Zira bütün bunlar, Nato'nun Anglosakson egemenliğinde bir ittifak olma niteliğini değiştirmeye yetmemektedir.

Peki ya Türkiye? Bazan Nato'ya sığınarak, bazan ona da lüzum görmeyerek Amerika her isteğini elde etmiştir. Amerikan üsleri, bizim haberimiz dahi olmadan en tehlikeli işler için kullanılmaktadır. Bir takım «ikişli Anlaşmalar», en akla gelmedik tavizleri tasdikları içindir ki gizli tutulmaktadır. Amerika, Türkiyedeki imtiyazlı durumuna o kadar alışmıştır ki, Türk kamu oyunun sert tepkisine rağmen suç işleyen askerlerinin nerede yargılanacaklarını Türk mahkemele-rinin tayinine dahi bir türlü yanaşmamaktadır. Eşitliğe asla rıza göstermeyen bu tip mütteliklerin emrine, Türkiye hemen bütün ordusunu vermiştir.

Hiç değilse, ordumuzun bir kısmını Nato'dan çekelim, diğer Nato ülkelerinde mevcut olmayan hükümler taşıyan anlaşmaları feshedelim ve Türkiyedeki üsler üzerinde bir kontrol kuralım. Sanırım ki, en ateşli Amerikan taraftarları dahi, eğer satılık değillerse, bunu kabul etmek zorundadırlar.

● Amerikan Ordu Birlikleri ★ Amerikan Askerî Depoları + Amerikan Hava Kuvvetleri ⚓ Amerikan Deniz Kuvvetleri

NAZİM HİKMET

2 YENİ KİTAP:

FERHAD İLE ŞİRİN

OYUN 3 PERDE, 3 LİRA

SAAT 21 - 22 ŞİİRLERİ

2 LİRA

De Yayınevi, Vilâyet Han, Kat 2 CAĞALOĞLU

YON - 112

YÖN'ün soruşturması

Sorular

1. Türk sanatçısı, geçmişimizin kültürel ve sanatsal değerlerinden yararlanabilir mi?
 - a. Yararlanabilirse, bu yararlanma nasıl olmalı? Edebiyatta, müzikte, resimde, tiyatrodaki?
 - b. Yararlanamazsa, sanatını neye dayandırmalı?
 - c. Bir milli kültürün oluşum şartları size nelerdir?
2. Batı kültürü ile ilişkilerimizde göz önünde bulundurulması gereken noktalar size nelerdir?
 - a. Batı kültüründe «zararlı» yararlı» şeklinde bir ayırma yapmayı doğru buluyor musunuz? Doğru bulmuyorsanız, ne denleri?
 - b. Böyle bir ayırma doğru buluyorsanız, size batı kültürünün hangi yanlarını almamız, hangi yanlarını almamamız?

YÖN'ün Millî Kültür soruşturmasında, bundan önceki sayılarımızda, Sabahattin Eyüboğlu'nun, Niyazi Berkes'in, Mehmet Seyda'nın, Melih Cevdet Anday'ın, Ferit Edgü'nün, Memet Fuat'ın, Demir Özlü'nün, Orhan Duru'nun ve Abidin Dino'nun cevaplarını yayımlamıştık. Bu sayıda Prof. Pertev Naili Boratav'ın cevabını yayımlayarak soruşturmamızı sona erdiriyoruz.

Pertev Naili Boratav

BATI-DOĞU ESKİ-YENİ SORUNLARI ÜZERİNDE DÜŞÜNCELER

Türk kültürü bir doğu-batı karşıtlığı karşısında kaldığı günden beri türlü gelişim dönemlerinde, eskilik-yenilik karşıtlığı da tartışma konusu oldu. «Tanzimat çağı»ndan önce —daha gerilere gitmezsiniz, aşağı yukarı XV. yüzyıldan bu yana devrim— eskiden diye bir sorunu dedelerim. Bu akılmanca gerilmiş olcağın pek sanmıyorum. O eski çağlarda aydınların olsun, halkın olsun, sanat türleri zenginleşmeyecek kadar ağır bir tempo ile geliştirecekti, venilikler bireysel ölçüde katıyordu; her sanat koluna, özde de kalıpla da, belli değişmez normlara, törelere uyarak ürünlerin veriyordu. Aşağı yukarı el zenaatlarındaki gibi... Bu bakımdan tartışma konusunu daha gerilere götürmeden, Türk kültürüne yeni çağların sınırlamak uygun olacaktır.

Bu sınır içinde katıca eski-yeni sorunu bir doğu-batı sorunu olarak karşımıza çıkarıyor. Nitekim bu konuda tartışmaların her defasında eskiyi tutanlar doğu kültürüne sarılanlar, yeni taraflılar da batının hasretini çekerek olmuştu.

Ama hangi «doğu»? Hangi «batı»? Bu iki kavram nasıl tanımlanmıştır?

Bana öyle geliyor ki bu sözcüklerin anlamları üzerinde şu son günlere kadar gereğince düşünülmemiştir; birçok batılı düşünürlerin bu kavramların tanımlanmasında vardıkları, eskisine baka çok değişik sonuçlardan da çoğunlukla habersiz kalmışlardır.

Niyazi Berkes «Yön» dergisinde yayınladığı sonra da kitap hâline soktuğu makalelerle bu soruna da yeni bir açıdan baktı; o yazılar yakın çağ tarihimize, bir çok yönlerden, yeni baştan eğil-

miş gerçeklerini ortaya koydu.

Doğu sözcüğü bizim yazınımda da batıların, doğuyu sömürge ülkeleri olarak gören batıların ona verdikleri anlamda ver almıştır. Bu «doğu» kültürel gelişiminin bu verinde donmuş kalmıştır. O hepva ham madde vermekle görevlidir; ekonomisini batının keyfine göre düzenleyecektir. Bilimde, teknikte batıya benzemesi hiç de gerekli değildir. Batı sairin süsleyip püslüyle varattığı masallar dünyası doğu cennetinin dünyası. Herduka böyle kalması için bu kurulu nizama da bozulmaması gerekir.

Batının mutluluğuna kendi insanın da erişirmek isteyen doğu, bu bir zaman bunun kestirme yolunu arayacaktır; masallardaki gibi göz yumup açınca kadar her seviye değiştirecek nizamın sıhri değneğini ne olduğunu keşfetmeye çalışacaktır. Batının dili mi? Bilimi mi? Tekniği mi? Dini mi? Bunların tümünü birden olduğu gibi mi almalı? Geleneklerimiz unutmak olur mu? Yakın çağ tarihimizde, aydınların başlıca işleri bu sorular üzerinde yazıp çizip tartışmak olmuştur; Sinasi'den, Namık Kemal'den Fikret'e Gökalp'a kadar... Bu üç, ya da dört kuşak Türk aydınlarının bu uğurda emekleri bosa gitmiştir demek istemiyorum. Elbette ki her biri önemli seviler söylemişler, toplumumuza yarar birçok gerçekleri açıklamışlardır; onların Türk kültürünü bugünkü gelişme aşamasına itelven nice eylemleri de olmuştur; ama bu biraz defne aravancının kazdığı yerlerden değerli arkeolojik keşiflerin çıkmasına benzer. Batının araçlarından yararlanılması toplumun o araçları kullanması için elverişli bir deşişme ulamasıyla mümkün olacaktır; gerçeğine aydınlarımız oldukça göz ve düşünme yoluyla bilim yoluyla değil de olayların zorunluyla vardılar. Bunun için de çoktan giden imparatorluktan arta kalan son Türk topraklarını vağmacıların elinden kurtarmağa Türk halkını çağırın bir eylem adamının, Mustafa Kemal'in, bu gerçekleri —Kristof Kolomb'un vumurtası gibi— bilim ve düşünme adamlarına göstermesi gerektiler. Ancak genç Türk Cumhuriyeti'nin temelleri atılırken, ekonomik özgürlüğün, politik ve kültürel özgürlüğe erişilebilir, batı uygarlığına eşit haklarla katılabilir için ilk koşul olduğu bilincini belirtiler.

İkinci Dünya Savaşı sonrası yıllarında, aşağı yukarı onbes yıllık bir dönem içinde, yurdumuzu yönetenlerin «himmetsizliği», doğu-batı sorununun çözülmesinde ve bunlarla ilgili olarak kültürel gelişiminizin türlü yönlerinde yitirdiğimiz geçmiş emekler, sayısız zaman ve kavdettiğimiz gerileme üzerinde durmuyacağım. 27 Mayıs'tan beri, çok şükür, külahımız önmüze koyup yeniden bu ve bununla ilgili türlü sorunlar üzerinde hiç olmazsa düşünüp konuşabiliyoruz.

Sorumun bir yönü de gerçek, o, tümü birer doğu ve batı kavramı an erişmektedir. Bu, bence, doğu-

batı karşıtlığı yapmadan, dünyamızı ve onun üzerinde gelişen uygarlıkları öğrenmekle, benimsemekle olur. Yukarıda da dokunup geçtiğimiz gibi bugün artık batıda da doğuyu böyle bir görüş çerçevesinde tanımlamayı deneyen düşünürler yazıyor çoğalmıştır; kaldı ki, sömürgeci çağların ve özyerlerin bilim adamları içinde de böyleleri çıkmıştır. Batının doğuya neler borçlu olduğunu gösteren zengin belgeler toplumun bulunuyor. Bugünür ilim adamları bunları tam bir düşün özgürlüğü içinde değerlendirebilirler. —Büyük uzaklıklarla birbirinden ayrılmış toplumları bile, tarihin ve tarih-öncesinin— en umulmadık çağlarında birbirleriyle kültür alış verişini yapmış oldukları, insanlığın uygarlık yapısına her ulusun kendi taşıdığı kovduğu gerçeği birbirinden habersiz, bağımsız kültürlerin varlığı hakkındaki eski kanlıları kökünden sarsmıştır.

Böyle olunca herhangisi bir uygarlığı, hattâ çokluk herhangi bir kültürü verisini, tek bir ulusun malı olarak göremeyiz. Her ulusun evrensel uygarlığı geliştirdiği seviyeye ulaşmak kişiyi bölümlerme ve başka ulusları kendilerinden küçük görme değil, kend ulusunun her ulus gibi insanlığı yararlı olup olmaktan gelen bir sevinme ile duygulandırmağa varacaktır. Gerçek ulusçuluk da budur.

Dinlerin arasında doğru, «batılı» diye ayırmalar yapmak, ulusların birini ötekinden aşağı ya da üstün göstermek, geçmişteki düşmanlıkları yeniden körüklemek gibi olumsuz eğilimlerden tarih eğitimini artırmak bugünün eğitim sorunlarının en başta gelenlerinden biridir. UNESCO'nun eğitimle ilgili programında bu konu zaman zaman tartışılmakta, tarih kitaplarının bu kaygı ile gözden

geçirilmesi zorunluğu üzerinde durulmaktadır.

Belli bir ulus için elbette ki, öğrenilmesi en kolay ve toplumun eğitiminde en etkili olanı kendi kültürüdür. Kişi dünyaya ve tüm olarak evrensel uygarlığa ilk bu pencereden bakacaktır. Ancak bilginin genişledikçe o içinde yaşadığı toplumun başka dillerde konuşan başka törelere, dinlere uyan toplumlarla ilişkilerini de kavrayacaktır.

Geçmişteki kültürel değerlerin, günümüzün sanat bilim ve düşünme beslediği beslemesi, zerekti, o kanısına katılmayan bir görüşü var olduğunu sanmıyorum. Zaman zaman yeni anlaşılan öncüsü sanatçıları gördüğün kendilerinden öncekileri inkâr vollen davranışları geçmişin değerlerini iyi tanıdıktan sonra onları yetersiz görmenin bir tepkisi eskiden asma ölçümlerinin bir ifadesi savarmış; bu çeşit davranışlarda, bir türlü geçmişin verilerini atlama tahtası gibi, basarak biz almış olmalıydı. —Kaldı ki, her defasında, «yeni»lerin bu ilk tepkileri çabuk durur; delikanlılık çağından olgunluk çağına geçince sanatçı, güdü gelir, bir kalem çizip geçtiği geçmişe yeniden edilir.

Geçmişin değerleri derken de bu takım sorular ortaya çıkıyor: Geçmişten ne alıvacakız? Onun mirasından ne kalmış, hepsine kıtsal bir nitelik verecek miyiz? Yoksa bir seçme mi yapmalıyız? Müslüman dedelerimiz, ulusal geçmişten, yalnız İslamın geçmişini alıyorlardı. Türk yazarlarının kalemlerinden çıkmış tarihlerde de Türk halkının geleneğinde de, eski çağlar tarihinden bilinen ne varsa İslam tarihinin başlangıcı, ulusal tarih de onun bir devamı sayılır. Başka müslüman ülkelerinde de bu böyleydi. Gerçekte her ulus kendine özgü nitelikler gösterdiği halde, ulusal kültür İslam ile bir sayılır.

Bizde, din açısından dışarı çıkan bir ulusçuluk görüşü Osmanlı tarihinin son döneminde belirir. Tanzimat çağı yazarları müslüman bir geçmişini benimsemekle beraber, «Osmanlı» olarak kendi toplumlarına bir tarihsel sınır çizmişlerdir. Bu sınırları belirleyen iki öğe dil ve din; bu görüş, Türk tarihinde başlangıcı olarak, Osmanlı topraklarında bir Müslüman, Türk devletini kurmuşu alıyordu.

Osmanlı ulusçuluğu (1908'den sonra bir ara beliren ıstıyıcı bir akım bir yana), devlet sınırları içindeki dinleri ve dilleri, kendilerini Osmanlı sayan zümrelerinkinden ayrı kalmış «ethnos»leri kapsıyordu.

1910 tarihlerinden sonra (öncüleri daha eski olmalı beraber), Türk tarihini Osmanlıların devletlerini; kurdıkları XIII yüzyıl başlarından daha gerilere, Türklerin Orta-Asyada tarih sahnesinde ilk belirtildikleri çağlara kadar götüren akımla, yeni bir ulusçuluk ve ulusal geçmiş anlayışı ortaya atıldı. Bu ulusçuluk (Türkçülük) aynı zamanda halk çıkışının bir görünüşi olarak olumlu izler bıraktı; ama, imparatorluk içindeki çeşitlik, ur-

du, din topluluklarını kapsıyamadığı için Türk toplumunu içinden çıkılmaz sorunlarla karşı karşıya bıraktı.

Birinci Dünya Savaşı süresinde, Turancılık ve İslam Birliği gibi ütopyaların peşine takılmış bir politikanın acı acı tecrübelerini yaşamış olan Mustafa Kemal, Cumhuriyetle birlikte Türk toplumuna ulusçuluğun yeni bir anlamını getirdi. Onun bu yeni ulus ve ulusçuluk görüşüne Niyazi Berkes «Ulusçuluk» konusundaki yazılarında yer veriyor: her fikri sömürmekte usta kişilerin —hem de bilim adına— bu görüşü nasıl yozlaştırdıklarını ve Atatürk'ün ölümünden sonra da daha önce görüldüğü ile savundukları tezlerine nasıl bir cevikkile sirt çevirdikleri bu yazılarda belirtilmiştir. Bu yeni ulusçuluk anlayışına karşı 1940'lerden sonra Turancılık Osmanlıca Anadoluca, İslamcı... gibi eskiden birbirine yabancı ve uzlaşmazlı olanağı oluşturulmuş akımların mırasçıları grupların bir cephe kurdukları görülür.

Atatürk'ün birtakım hokkabazların ölüncü hâle soktukları tarih ve dil görüşlerinin ne düşüncelerle ve hangi amaçlar gözetilerek or tav atıldıklarının, nasıl kimler tarafından ve için yozlaştırıldığını incelemesi Türk kültür gelişiminin yakın tarihinin avdlatmak bakımından çok yararlı bir iş olurdu.

Bütün olumsuz cabaların rağmen Atatürk'ün ulusçuluk görüşünden derin izler kaldı. O Türk kültürünün geçmişini yeni değerlerle yeniden keşfettiler. O Türklerle konuşarak yaşamış ve da Türklerin sonradan yapıtı verilestikleri ülkelerde daha önce oturmuş ulusları Türklerle bir kökten savmakla bilim bakımından sakat olan bir teze evrensel uygarlık ailesine Türkleri katma önerisini bir ifadecisi yaptı. Artık Türk ulusu üstünde vasa-dış toprakların tarih önceleri çağlara kadar çıkan bütün kültür mirasını öz mahi savatıldığı; batıların onu —her anlamda vasmalarına müdahale etmeyeceği gibi saklamasını öğreniyor- du.

Anadolu topraklarının üstünde ve altında biten ve vatan her sövin Türk olduğu, onunla bezenme ve düşünme hakkımız olduğu düşüncesi sükkür ki Atatürk'ün düşsel bir özelemi olarak kalmamıştır. Bu görüş bilim kurullarının (en başta Atatürk'ün kurduğu ve vakıfa vasmasını sağladı) Tarih Kurumunun) nice faydalı çalışmalarına ilk hızı verdiği gibi yeni bir akımla ülkeleri olarka da filizlenmiştir. Bu akım, «Yeni Türkler» dergisinde ve çeşitli yayınlarında (örneğin Sabahattin Eyüboğlu'nun Azra Erhat'ın Halkınas Bahkicisi'nin denemelerinde) meyvalarını veriyor.

Yeni Türk ulusçuluğu, Türkçülüğün olumlu yönlerini de benimser; Bugünkü Türkiye topraklarına (Türk şairi Nazım Hikmet'in deyimlerle:

«Dört nala gelyp uzak Asya'dan Akdeniz'e bir kısırak bası gibi uzanan»

memlekete) bundan dokuz yüz yıl önce akıp gelen insan dalgalardı. Türk diliyle birlikte, kendilerini özgü inanışlarını törelerini, geleneklerini, san'atlarını da beraberlerinde getirdiler. Bunlardan nice şeyleri, bugüne kadar saklamış, ya da, kendilerinden önce bu ülkede vermiş, simdi buyrukla yitirilmiş, sonra da —çoğunlukla— kankarvesleri olacak toplumların kültürlerine katırmış olduklarında günbe edilir mi? Türk ulusunun başlıca niteliği, geçmişten kendisine miras kalan kültürlerin, tarih süresince yeni «synthése»lerini yapmak, onlara kendi ulusal damgasını vurmaktır.

Kültürün —genel olarak bilginin de— vatani ve nitelikleri ne olursa olsun yararlı olmasına inanırdım.— Hepimiz çocukluğumuzda elimize ne geçmiş se okumuyorduk, bazı da analarımızın behalermizin vasaklarını dinlemedik... Bundan büyük bir zarar gördüğümüzü sanmam (Herhâlde, hiç okumayan —ya da okuyamayan— çocuk daha çok şey yitirdi). —Yasaklara boyun eğseydik belki de, farkına varmadan,

GERÇEK YAYINEVİ
AZ GELİŞMİŞ ÜLKELER
VE SOSYALİZM

Hazırlayan: Fethi NACİ

Fiyat 7,5 Lira

«Bu kitabı okumadan kapitalizmin yeryüzünde oynadığı rolü anlamak ve geri kalmış ülkelerin meselelerini kavrayabilmek zordur.» (ÇETİN ALTAN, Akşam: 12.6.1965)

EMPERYALİZM NEDİR?

Hazırlayan: Fethi NACİ

Fiyat: 6 Lira

«Bütün önemli kaynaklardan yararlanarak kitabımı hazırlayan Fethi Naci, sosyalist görüşle emperyalizmi tanıtır.» MEKİN DİNÇER, Milliyet: 27.8.1965

İSTANBUL DAĞITIMI :
UGRAK KİTAPBEVİ
Beyaz Saray - BeyazıtODEMELİ İSTEME ADRESİ
GERÇEK YAYINEVİ
P.K. 653 - İSTANBUL
YÖN - 114

Bilinç altında bizi beslemiş, yolu-muza ışık tutmuş nice tecrübelerden yoksun kalmış olurduk Ama çağımız «rationne» besapı olma-yı ömrümüzün sayılı yıllarını boşuna harcamamayı emrediyor. Eğitimin -tümü basamaklarında- görevi, bize en uygun kül-türünme bilgilenme programını gerçekleştirerek öğrenecek şey-ler kişilerin yaşlarına yapacak-ları işlere göre sıraya koymak Ö-lçüsünü kıvamını türünü seç-mek...

Bir utusan eğitiminde programı düzenleyenlere düşen sorumluluk ne büyüktür! Bunu öğretimin eğitim kurulları üzerlerine aldı-ğı kadar, o kurulların erişemediği yerlerde (kendi erisime güçleri ve olanakları ölçüsünde) sanatçı-ler yazarlar bilim adamları v.b., yüklenmişlerdir İşte, geçmişin olaylarına ve kültürel ürünlerine bugünün koşulları içinde bir anlam vermek onları olumlu bir eğitim aracı olarak kullanmak bu kişilerin görevidir -Benim inan-cım geçmiş objektiflikle tarihsel gerçekçi içinde göstermekten hiç bir zarar gelmeyeceğidir Uzak ya da yakın tarih çağlarının olayla-rı, yapıları, düşünceleri içinde bugünkü koşullarımızda değerlen-dirilebilir; bilim adamları işi bunların nedenlerini açıklar Halkımıza tarihe geçmiş işlemleri yapmamamız değil onları nedenleriyle ve sonuçlarıyla bil-memizin Ne önemli olduğunu tarih-ten ders almak amacıyla bunun an-lanmasını gerektirebilir öğretme-li-yiz

Tümü ösöemlerde Türk aydını-nın bir aşaklık duygusuna kapıldığı olmuştur Bunu ki bi-çimde belirtir o: ya gürültülü, içi boş lafların coşkunluğuna ken-dini kaptırarak geçmişle böbürlenir; ya da ondan utanır.

Bir toplumun geçmişle utan-ması ya da tam tersine çoğun adamakıllı tanımadığı hâlde, o-nunla böbürlenmesi çeşidinden duyguları ona zoraki olarak onu kendi çıkarlarına yarıyacak yol-dan sürüklemek istiyen inancsız -bağnaz- kişiler ya da zümre-ler aşılabilir -İnanç soylu bir duvardır İnançtan birey ölçü-sünde de, toplum ölçüsünde de, bir kötülük gelmez, çünkü o kör ve sağır değildir; koşullara göre yumuşar değişir etc... Ama inanc-lan şey doğru ve güzel ise inanc da bükülmez ve sert olur. O-nun için inancı olanlar ölen insan-lar vardır; kahramanlar şehitler ermiş kişiler... Bağnazlık, inancın azması yozlaşmasıdır; bağnaz düşüncesi uğrunda ölümlü özeği herhangi bir zararı göze al-maz İstine geldiği için kend dü-şüncesini savunur ve başkalarını onun gerçekliği hakkında zorlar Bağnazlık geçmişin gerçeklerini olayları ve kültür ürünlerini ken-di işine elverdiği biçime sokma-ğa çalışacaktır Bağnazın kalpa-zanlılığından geçmişin değerlerini korumak, onların üzerine bilim ışığını tutmakla olur

Geçmişin ürünlerinden ve işlemlerinden yapacağımız seçmede bize «inanç» in kılavuzluk etmesi yetecektir Müslüman ya da kâfir mistik ya da bilgin ya felsefedan ya da bu mezhepten inanan kişinin yarattığı şey yaptığı iş görülmeğe incelenmeğe değer. Yusuf'un Süleyman Çeteb'i'nin, ya da Pir Sultan'ın şiirlerini okurken İstanbul'un göğünde -Aya Sofyanın yanı başında Sultan Ahmed Camii'nin çizgiğini sevdiğimden bir Çukurova bozladığını dinlerken, bunlar yaratan adamlar bizden bu kadar uzak bu kadar ayrı düşüncelerde oldukları hâlde duvduğumuz yaratılan her güzel şeyi yeniden yaşama-nın verdiği sevinç duygusu İste ne böbürlenme ne de küçüm-seme, geçmişin bizlerde uyandı-racağı olumlu, soylu duygu budur

Geçmiş, bilim konusu olarak düşünmek var bir de Soru-nun bu yönü üzerinde uzun boylu durmak gerekmez sanırım Her toplumu ilenye götürmek, ona mutlu bir gelecek hazırlamakla görevli sanıyorsak kendimizi, onun yapısını tanımamız, bunun için de geçmişini iyi bilmemiz gerekir. Toplumun geçmişi tarihinden, yazınından, folklorundan, etnog-

rafyasından öğrenilir... Hastasının dertlerine devâ bulmak «sıvınca bunların ne olduğunu aramakla işe başla bekim. Toplumun dertlerini deşelemek ve bunların ger çek nedenlerini bulup anlamak için onun geçmişinde gerilere gidip araştırmak gerekir çoğu zaman.

San'atçı, bilim adamından fark-lı olarak gözlemle inceleme ile, nedenleri aramakla kalmıyacak, geçmişin olayları ve davranışları karşısında aramakla kalmıyacak, geçmişin olayları ve davranışları karşısında kendi düşüncelerini de belirtecektir; onları değerlendirecektir kendisi de geçmişin olayları içinde yaşamış gibi; geçmiş günümüze getirecektir.

Bugünün sanatçısından bekledi-ğimiz geçmişten hareket ederek geçmişin aşmasıdır diyoruz Aşmak sözünü yaratıcılık gücünde, soylu-leş, başarısında bir üstünlük göstermek anlamında, bir değer yarışını olarak almıyorum (Arala-rında geniş zaman mesafeleri bu-lunan sanatçı yarışması düşünülemez.) Bunu, sanatçının eski ustalarından oş-ka seçtiği, günün koşullarına gerektirdiği yeni yeni düşünceleri ve görüşleri biçimlerini getirmesi anlamında alıyorum Günün-ün sanatçısı olmakla beraber, yakın ve uzak geçmişin olaylarını yaratmalarında ham madde ola-rak başarıyla kullanan Nazım Hikmet'ten birkaç örnek göstereyim: O panteist Celâleddin'i «Ru-bâiler» inde, XV yüzyıl başlarının Müslüman devrimci düşünürü Bed reddin'i «Destan» ında, Doğu efsanelerinin kahramanı Ferhad'ı, Tevrat'ın ve Kur'an'ın Yusufunu, piyeslerinde bugüne getirmiştir; «Kerem Gibi» adlı şiirinde, Kerem'in yanması motifli bir hare-ket noktasında sadece, Nazım Kerem'i aşar; bireysel bocalama-lar içinde yanıp kül olanların «Kül olursun, ey kendi gesinle, Kerem gibi yana yana.» seslenişlerine, unutulmuş ve yürek-tili:

«Ben yanmasam, sen yanmasan biz yanmasak nasıl çıkar karanlıklar aydınlığa?» mızralarıyla karstık verir.

Yukarıda tartıştığımız sorulara, her tartışmanın sonunda dudak-lara gelen son bir soruyu ekle-mek ve onu da kısaca cevaplan-dırmak gerekiyor: «Ne yapmalı?» Geçmişini enine boyuna öğrenmek için yapmamız gereken, daha baş-lıyacağımız ve bir avak önce bir ucundan girşimemiz gereken işler pek çok Kitaplarımızda, geçmişin nice yönlerini avdınla-tacak, ama daha gün ışığına çı-kamamış yayınlanmamış hatta okunmamış, sayfaları açılmamış (yazma basma) kitaplarımız u-vaklıyoruz Topraklarımızın altında ve üstünde binlerce yılların u-guraklarından miras kalanlar yatıyor, çözülmüş okunacak ya-zılar duruyor; arşivlerde savımı bile yapılamamış nice -milyon-larca belki- belgeler... Dünyü ve bugünkü kuşakımızda bir arada

yaşatan halk gelenekleri, Türk folklorunun bütün türleri: masal-lar, efsaneler, türküler, oyunlar, Anadolu insanının söz hazinelerinde yatıyor; bu defneler, arkeolo-ji anıtları gibi de değil toprağın altındaki yapıtlar gibi, daha bir zaman vatıp belkiyemez de... Bir çok türler toplumun değişiminin zorunlu bir sonucu olarak yitip gittiler bile; birçokları da yakı-nında onları saklayanlarla birlikte, elimizden çıkacak; onları zama-nında derliyenememiş olmanın acısı kalacak içimizde.

Bu işleri başarmak, uzmanların bilim işi olduğu kadar türlü güç-lerin birden yardımlaşma bir çalı-şma için, seferber olmalarını gerektiren bir memleket yöneti-mi ve bir kültür politikası dâva-sıdır da.

GELECEK HAFTA:

Halkçılık Açısından Dil Devrimi

CEVDET KUDRET

Cevdet Kudret'in bu önemli incelemesini iki sayıya suna-cağız.

DERGİLER:

EYLEM'İN TIP ÖZEL SAYISI

Toplumcu çevrelerin yakı-nından tanıdığı Eylem dergisi, son sayısını (1 Ekim) Türkiye İşçi Partisi'ne ayırmış. Tüzlükle hazırlanmış belli olan dergide Türkiye İşçi Partisi ileri gelenleri ile yapılan konuşmalar ve ileri yazarların çeşitli konu-lardaki incelemeleri yer alıyor. Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar, T.I.P. in Türk toplumuna getirdiği en önemli yeniliği açıklarken şöyle diyor:

«Halkımız yüzyıllar boyunca güçlü bir merkezîyetçi devletin baskı ve ezgisi altında yaşamış-tır. Osmanlı devleti herşeydi. Kendisinden evvel, kendisinden sonra ve kendisi dışında hiçbir varlığa hürriyet ve en küçük bir kendiliğinden oluş ve hare-ket tanımak istememiştir. Halk, merkezin buyruklarını körükö-rüne yerine getirmekle görevli-dir. Bu devlet son derece tekrîkât, bürokratik bir makinay-dır. Batı kapitalizminin süfuzu ve hakimiyeti altına girdikten sonra da devletin bu niteliği, halkla olan ilişkilerinde, değiş-memiştir. Türkiye halkı bir mil let olmanın bilincine Millî Kur-tuluş Savaşımızla ulaşmıştır. Bilinçlenmesinin ikinci aşaması da 1946-50 arasında olmuştur. Şimdi T.I.P. halkımızın bu bi-linçlenme süresinde üçüncü aşı-mayı temsil ediyor.»

Genel Başkan Aybar, toplum sal yapımızın değişikliğe uğra-tilmasında rol oynayan güçler-den söz ederken şunları söylü-yor: «Öğrenci derneklerini, öę-retmen derneklerini, toplumcu yazarları ve bütün ileriçi der-nekleri ve silâhli kuvvetlerimizi bu arada saymak gerekir Ama toplumun temel yapısını de-ğıştirmek ancak iktidarı ele ge-çirmekle mümkün olduğundan, bu kuvvetlerin en ucunda hiç şüphesiz politik bir örgüt olan T.I.P. yer alır.»

Türk işçi hareketlerinin tari-hi ve bu bakımdan T.I.P. in önemini inceleyen Kemal Sül-ker, C.H.P. ile reformlar ara-sındaki ilişkiye değinerek şun-ları yazıyor: «C.H.P hükümeti daha 1924-1925 yılında, işçile-rin sendika kurma hakkını savunan Adliye Vekili Mahmut Esat Bozkurt'u İş Kanununun çıkarılmasını istediği bir sırada istifa ettirmişti. İşçi teşekkülleri kanunda yer gösterilmemiş ka-patılmış ve çeşitli vadedlere rağ-men İş Kanunu uzun yıllar çı-karılmamıştır. 1924 Ağustosun-da patlak veren grevde işçilere karşı silâhli kuvvetler gönder-mişti.»

Eylem dergisininin, bu özel sayısında, T.I.P. in İstanbul ba-ğımsız adayı yazar Çetin Altan' la yapılmış ilgi çekici bir konu-şma da yer almaktadır. Ünlü yazar, T.I.P. listesine niçin yer aldığı şöyle anlatıyor: «Ben halkın yazarıyım, halktan biri-yim. Herşeyi yirmi dokuz buçuk milyon dertlerini dile getiriy-orum. Benim yerim onların yanında bir yer. Tefeciyile, komisyunculunun, apartman sahi-biyle kompradorun, ithalâtçıyla toprak ağasının yer aldığı bir partide benim yerim olmasa ge-rek.»

Yine T.I.P. in İstanbul liste-sinde yer alan değerli rejisor Metin Erksan da, niçin böyle bir seçiş yaptığını açıklarken, bugüne kadar uygulanmış olan devletçilik ve halk arasındaki ilişkilere de değiniyor. Erksan çok haklı olarak şöyle diyor: «Bu devlet kapitalizmi hiç bir olumlu sonuç vermedi. Örneğin halkı devletçilikten soğuttu.» Halkımızın... devlet kapitalizmi yolu ile sermaye birikimi için zorlanması, halkı hem devletten hem devletçilikten soğutmuş-tur.

olmalarını denirmesi dakimin-dan ilgi çekicidir. Dergide, Dr. Mehmedcan Köksal, Şükran Kurdakul, Demirtaş Ceyhan ve Ömür Candaş gibi tanınmış toplumcu yazarların da yazıları yer almaktadır.

Eylem dergisininin T.I.P. hak-kında derli toplu bilgi sunan, yöneticilerini ve bu parti çevre-sinde toplanmış aydınların dü-şüncelerini ve tanışlıklarını kap sayan ve bir belge niteliği taşıyan bu sayısını okurlarımıza sa-lık veririz.

TÜRKÜLEME

(Ağır Okun
Dikilip durma başında benim! Al kılâhın gî!
Nası basarsın çiçenlerin bahçem. Sana bu kestirme yolu bizler mi açtık? İstenmeyin kişilik. Bayrak diye çekirmek istediğin o anlamsız gölgeni tut kendi bostanına dik kor-kuluk olarak.

Bak, Kürkün gitmiş, gelye çökmüş soframıza, uzanır ekmeğimize ve yutar lokmasını yav-rumuzun varlığını öneyip. Kör müdür gözleri boş kafasına düşen imgesine günesin.

Tamudan öğreneç bir dil uzatmışlar emeğimi-ze. Bazan sürçen. Çatal ve çokluk sürü-nür bir yılan yüreğimize.

Yazık! Tutmak isterler bu açlık yolunun sonundaki köprüyü. Barakmamak kimseyi ve suları çekilmiş derede günülleriince yunar lar. Yağmurda, çamurda beraber mi ektiniz firilni? Yazın güneşinde basadı birlikte mi kaldırdınız? Ne olacak deriz eriyince dağ-lardaki karlar.

Bir hortlaklar gemisin gözlemek gerek mi uzakta?

Söylenip durma karşında benim. Özgürlük, inaç, us; sanırlar beşip-lardır. Bilmezler görenler yıldızları ve bulutları, anlar geceyi ve gündüzü. Tamır varlığı ve yokluğu duyanlar o karanlık aç-ığı Dirimin anlaşıyor mu yolları varmadan kapısına ölümlen? Yadsınır mı ha. doğa ve kanları vargılayan olaylar?

Hangi çıkarların savutun ateslemeye geldiy-sen buraya; sana bozuk verilmişler o, geri teper billesin.

Yer bir teker gibi döner. Gökteki tanrı bu-nu gördü ve boşlukta yüdüdü. Çekerek resin-ter bir pazar gezmesine çıkmış gibi kırlar-da.

O böyle gerçekleştirdi kendi varlığını. Ama sen, ama siz? Yürüyor boşlukta ve çirkin ağızlardan aktıtarak salyalarını azgın sa-yıklamaların, görmüyorsunuz hiç bir şey. Ama gösterecek her şey! ayılınca şimdî es-neyen bu aç ve ezik yağın. Bizden selâm ol-sun çenim beyine.

Ey ozan! İyidir görmek gerçeği kurmaktan...

Doğan Türker

Dardayız darda

Eğriye alkış
Doğruya taş
Binimize kırık
Birimze aş

Dardayız darda
Dardayız darda

Ekmeği elden
Suyu gölden
Azmlık yaşar
Sırt üstü boldan

Bıçak kesmiş kan akıyor kemikten

Dardayız darda
Dardayız darda

Analar babalar bir olun bizle
Sonu yok bu gidisin öğrenin hızla
Bir vatan kuracağız Emekten yana

Geri kalan kaybedecek yolunu
Vereceksen ver Emekçiye oyunu

Orhon Murat Arıburnu

MİLLETLERARASI TEFECİLİK

A. Necati Ganioglu

Türkiye dış yardım mı alıyor, yoksa zengin dostlara yardım mı veriyor, belli değildir. Eğer Türkiye'nin yardım gördüğü şeri sürülecekse, tefecinin de fakir köylüye yardım elini uzattığı kabul edilmelidir. Halbuki herkesin bildiği üzere, fakir köylüyü soyan tefecidir.

Türkiye bugünkü köylünün tefeci eline bakması gibi, dış yardıma muhtaç hale getirilmiştir. Borç verenler de tıpkı tefeci gibi bu işi nazlanarak yapmaktadırlar.

Şimdi bu nazlanarak borç verme düzeninin altında neler yaptığını kısaca görelim. Borç veren nazlı, borç isteyen sıkışık olduğu ve politikacılar her borçlanmayı büyük başarı saydıkları için yardım şartları çok ağırdır. Bu ağır şartlara, kafası işleyen biri çıkıp da «Beyler, siz bizi bu kadar saf mı sansıyorsunuz» dememiş, diyememiştir. Teknisyenler de, politikacılar gibi dış yardım almayı bir marifet, bir beceriklilik saymışlardır. Çevrede de, dış yardım sağlayanlara saygı değer kişiler gözüyle bakılmıştır. Bunlar uzunca süre kredi şartlarını bir sır gibi saklamışlar, borç alma tekniğini gizli bir ilim haline getirdiklerinden her yerde arar arar insanları bulmuşlardır. Türkiye ağır şartlarla ipotek edilirken, ipotekçilere birer ilim gözüyle bakılmıştır.

Kredi veren kurumlar, kredi alma usullerini bir sistem dahilinde açıklamadıklarından, her an yeni yeni usuller çıkmış ve giderek bu usuller dış yardım «mevzuatı»na teşkil etmiştir. Bugün bütün bunlar, hemen hepsinin jantı ve numarası olan birer «mekimler» halindedirler ve getirdikleri hükümler bakımından Sevr anlaşmasını hatırlatmaktadırlar. Bunlar arasında, bir kaç ay önce Devlet Su İşlerinin sağladığı makine — teçhizat kredisiyle ilgili olanı en dikkat çekenidir. «Proje kredisi standart şartı» adını taşıyan vesika Resmî Gazetede yayımlanmıştır. Standart şartta göre, Amerikan Yardım Teşkilatı

(AID,) tam bir serbesti içinde bütün belgeleri kontrol edebilecektir. AID, projeyi uygulayacak teknisyenlerimizin niteliğini bile inceleyebilir. Eğer AID herhangi bir tereddüde sahipse, krediyi vermekten vazgeçebilir. Hiç ses çıkaramazsınız. «Efen-di, beni neden bunca zaman ovaladın, senin yüzünden Kalkınma Planım altüst oldu» diyemezsiniz. AID'ün sorumsuzluğu buna engeldir. Örneğin, bakır izabe tesislerinin bütün formaliteleri tamamlandıktan sonra, AID, milletlerarası gazetede (Small Business) yayınlanmadığını ileri sürerek, ihalenin iptalini istemiştir. Aksi halde kredi verilmeyecektir. Büyük devlet kurumu. Ültimatoma boyun eğmiştir.

Resmî Gazetemizde yayınlanan «Proje kredisi standart şartı»na göre, AID yazılı olarak aksini kabul etmedikçe, nakliye hizmetleri Amerikan gemileriyle yapılacaktır. Amaç, Amerikan nakliye firmalarına iş sağlamaktır. Bazan işin hacmine göre, kredi tutarının hemen hepsi nakliye ücretine girmektedir. Burakınız Türk gemilerini, Hollanda yahut Fransız gemileriyle nakliyeyle yarı yarıya ucuz yaptırmak mümkündür. Ama kredi şartı buna engeldir.

Kredi açıldıktan sonra da, AID tesisleri teknik gereklere uygun yapacağımızda tereddüde düşerse, krediden her an vazgeçebilir. Türk devletinin vereceği bilgiye de güveni yoktur. Bakınız 101/7 nci madde ne diyor: «AID yetkili temsilcisi, projenin tamamlanmasından önce veya sonra (te sisin işletme safhası da kastediliyor ve süre belirtilmiyor) herhangi bir makul zamanda projeyi ve proje tesislerini... ve borçlunun elinde veya kontrolünde bulunan kredi veya proje ile ilgili diğer doküman, yazışma, muhtıra veya kayıtları

teftiş hakkına sahip olacaktır.» Bu madde ile bütün sırlar AID'ye açık tutulmaktadır. Halbuki geçenlerde yayınladığı bir genelgede DPT Müsteşarı Memduh Aytür, «Amerikalılara bütün sırlarımızı açık tutmakla yamıldık. Ruslara karşı dikkatli olalım. Gereken den öte bilgi vermiyelim» diyordu. Ne var ki bütün sırları önüne sermedikçe, AID kredi vermemektedir. Zira maksadı yatırım programlarını ve dolayısıyla devleti tam bir kontrol ve vesayet altına almaktır.

Şimdi de ahde riayetsizlikle ilgili maddeyi inceleyelim: Maddenin (d) paragrafında, «Borçlu veya müesseselerinden herhangi biriyle USA veya müesseselerinden herhangi biri arasında başka bir anlaşma taahhüdüde bir ahde riayetsizliğin vuku halinde AID arzu ederse daha fazla taahhüt mektupları ihracından imtina edebilir» yazılmıştır. Demek ki AID bir anlaşma normal yürüdüğü halde, başka bir anlaşmaya riayette kusur görürse, ahde vefasızlık, iyi yürüyen anlaşmaya da sıçrayacak ve kredi kesilecektir. Bu sağ gösterip sol verme maddesinin bütün yatırım programını nasıl bir tehdit altında tuttuğu ortadadır. Yöneticilerimiz, böyle geniş kapitülasyon hükümlerini dahi rahatlıkla kabul etmekte idirler. Cesur ve haysiyetli yöneticilerin, borcu zamanında ödemekten başka taahhüde girmemesi gerekirdi...

Gurur ve haysiyetimizi bir kenara itip AID buyruklarına boyun eğdiğimizize göre, bu kredilerden yararlanabiliyor muyuz? Bunun için DPT'nin 1964 Raporuna bir göz atalım. Raporun 145. sayfasında yer alan 1964 yılı programı yatırım ve finansman durumuna bir bakalım. Etibank'a, 452,2 milyon iç ve dış kaynak ayrılmıştır. Bunun 217,2 milyon lirası dış kaynaktır. Bu miktarın yıl sonunda ancak 66,6 milyon lirası, yani yüzde 28'i gerçekleşmiştir.

Halbuki aynı süre içinde Etibank'ın iç kaynak ödemelerindeki gerçekleşme yüzde 98,3'tür. Etibank gibi bir kurumun yatırım programı, başka nedenler de olmakla beraber, dış finansman gücünü ile âdeta altüst edilmiştir. Ambarlı Santral inşaatı bu yüzden hayli gecikmiştir. Diğer kurumlar da farklı durumda değillerdir:

Kurumun Adı	1964 Prog. Dış kaynak (Milyon Lira)	Gerçekleşen Dış kaynak Ödemesi	Gerçekleşme oranı
Etibank	217,0	66,0	% 28,0
T. Kömür İşletme-ri	42,5	19,0	% 44,5
T. demir ve Çelik İş.	39,5	18,3	% 46,1
D.D.Y.	80,0	7,2	% 9,0
Endeks	100	29	

Demek ki kömür, çelik, ulaştırma gibi ekonominin kan damarını teşkil eden sektörler ayrılacak dış kaynaklar, ancak yüzde 29 oranında gerçekleşmiştir. Enerji sektöründe de durum aynıdır. 214 milyon lira

AMBARLI SANTRALI SOYGUNU

Linyitle çalışan bir santral kurmak istedik, AID «Olmaz, dedi. Fuel Oil kullanacağız. Linyite kredi yok» Zira yabancı petrol şirketlerinin Ataç Rafinerisinin elinde bol miktarda Fuel Oil bulunmaktadır ve ihrac fiyatı ile iç satış fiyatı arasında büyük fark vardır. Fuel Oil'un ihrac fiyatı ortalama 101 lira, iç satış fiyatı 250 liradır. Demek ki ton başına 149 lira fark vardır. Fuel Oil ile çalışan Ambarlı Santrali 375 bin ton fuel oil tüketmektedir. Ataç'a sağlanan yıllık kâr (375.000 x 149) 55 milyon 875 bin liradır. Bu sayede Ataç 6,2 milyon dolar kâr transfer edebilecektir. İç satış fiyatlarında bir düşüş görülmekle beraber, yine de iç ve dış fuel oil fiyatları arasında çok büyük bir fark kalmaktadır. Sağlanan AID kredisi ise, 26,2 milyon dolardır. Kredi şartları da tabii ki linyit yerine fuel oil kullanımından ibaret değildir. Mübendislik projesinin Amerikan Stearns-Roger firmasına yaptırılması öngörülmüştür. Azami 5 milyon liraya yaptırılacak bu iş için 16 milyon 410 bin lira ödenmiştir. Montaj işi de Amerikan firmasına verilmiştir. Montajcı firma da azami 20 milyon liralık işe karşılık 42 milyon 490 bin lira almaktadır. Ayrıca elektrik makinalarının Amerikan ithali gereklidir. Amerikan fiyatları, Avrupa fiyatlarından yüzde 10 yüksektir. Toplam olarak, bu yüzden dış finansmanı 186,8 milyon liraya çıkarabilecek bir iş için, 49,2 milyon lira fazlasıyla 236 milyon lira, yani 26,2 milyon dolar borç yükü altına girilmektedir. 49,2 milyon lira, Amerikan kredilerinin normal kazıdır. Şimdi bu yüzden Türk ekonomisinin uğradığı kayıpları hesaplayalım:

1 — Elektrik maliyeti aşırı ölçüde yükselmektedir. Fuel Oil kullanınca, elektrik üretiminde kilovatsaatın yakıt maliyeti 6 kuruştur. Linyit kullanırsa yakıt maliyeti 3 kuruştur. Kilovatsaat maliyeti fuel oil ile 9 kuruş civarındadır. Linyitli maliyet 6 kuruş kadardır. Santralin maliyeti hangi yakıt kullanırsa kullanılsa değişmediğine göre, tüketici yüksek fiyatla elektrik almak zorunda bırakılarak büyük ölçüde kazıklanmaktadır.

2 — Döviz israf edilmektedir. Bir defa 49,2 milyon lira, yani 5,5 milyon dolar yatırım kazığı gitmektedir. 375 bin ton fuel oil'un ihracı önlenmektedir. Bu yüzden yıllık döviz kaybı 4,2 milyon dolardır. Ayrıca yabancı petrol şirketleri, Ambarlı Santralına fuel oil satış kartı olarak yılda 6,2 milyon dolar transfer edeceklidir. Demek ki yıllık döviz kaybı 10,4 milyon dolardır. Amerikanın verdiği kredi, kazık payı 5,5 milyon dolar düşüldüncü 20,7 milyon dolar yani 196,8 milyon liradır. Yılda 10,4 milyon dolar döviz kaybedildiğine göre, 20,7 milyon dolar kredi iki yılda fazlasıyla geri alınmaktadır! Santralin 25 yıllık ömrü boyunca uğranacak kayıp, bugünkü fiyatlarla 260 milyon dolardır. Görüldüğü gibi, soygun çok ustacadır.

3 — Linyit kaynaklarımız atıl bırakılmaktadır. Linyit kullanırsa, en az bir kişiye yeni iş alanı açılacak ve linyit üretimi dolayısıyla milli gelir 41,5 milyon lira artacaktır. Halbuki fuel oil kullanılması ile, milli gelirden ek bir artış olmayacaktır. Zira fuel oil, rafinerinin bir alt ürünüdür. Her halükârda üretilmektedir. Üstelik yabancı rafinerinin kâr transferi dolayısıyla, fuel oil kullanınca, toplam kullanılabilir kaynaklarımız her yıl 55,9 milyon lira azalacaktır. Milli gelirden azalma, 97,4 milyon liradır.

dış kaynak ayrılmış, bunun ancak 71 milyon lirası gerçekleşmiştir. Sanayi projelerimizde durum daha da ümitsizdir. Pipe — line, petro — kimya, azot sanayi tevsih, kömür tesisleri için toplam olarak programa alınan 175 milyon liralık dış ödeneğin ancak 2,5 milyon lirası sağlanabilmiştir! Türkiye için hayati önemde olan pipe — line projesinin yabancı şirketlere peskeş çekilmesiyip tamamen TPAO tarafından yaptırılması İnönü Hükümetince kararlaştırıldı, AID sert tepki göstermiş ve evvelce knedisinden ithal olunacağını bildirdiği makine ve teçhizatı AID istelerinden silip çıkarmıştır! Bugün her sınıf proje, yabancı devletlerin yaz boz tahtasıdır. Tekellerin Türk pazarını ellerinde tutmalarını sağlamak amacıyla, hükümetlerin de karıştığı akıl almaz dolaplar dönmektedir. (Orta Sıfya yazımızı okuyunuz.)

Başka bir örnek olarak Ergani — Fio. fasyon tesislerini ele alalım. Amerikan Ex Imbank bu iş için 90 milyon lira kredi vereceğini, ancak iktisadilik hesaplarının bir yabancı firma tarafından yapılması gerektiğini söylemiştir. 1959'da çalışmaları bitiren yabancı firma, projeyi iktisadi bulmuştur. Ama bu sefer Ex — Imbank, hesapların doğru olup olmadığını iyice anlaşılmış için bir pilot tesis kurulmasını istemiştir. Sonra da işin 150 milyon liraya bir yabancı firmaya verilmesini bildirmiştir. Bir Türk mühendisi ortaya çıkınca kadar aradan beş yıl geçmiştir. Bütün proje ve tesis hizmetleri, Mehmet Turgut'un işten uzaklaştırılmak istediği bu mühendisin yönetiminde yerli olarak yapılmış ve tesis hizmete açılmıştır. Hem de dörtte bir maliyetle. Tesis yabancılar yapmıştı, dört kat fazla para ödenecektik!

Görüldüğü gibi proje kredileri, milletlerarası bir tefecilikten başka bir şey değildir. Maksat, kredi veren devletlerin nüfuzlu firmalarına, az gelişmiş ülkeleri soydurmaktan ve sonra bu ülkeleri ağır borç yükü altında tefeci insafsızlığı ile inim inim inletmekten ibarettir. Sanayi tesislerine ise, borç veren devletler, kendi şirketlerinin satışlarını azaltacağı düşünüldüncü, kredi vermeye yanaşmamaktadırlar, ya da bu tesislerin kendi şirketleri tarafından kurulmasını istemektedirler.

Bütün bunlar göstermektedir ki, Türkiye ekonomik bağımsızlığa kavuşmadıkça kalkınmayacak ve milletlerarası tefecilerin elinde insafsızca sömürülecektir.

ŞİDDETLİ

BAŞ

AĞRILARINA KARŞI

GRİPİN

Basarı ile kullanılır!

BAS VE DİŞ NEZLE GRİPİN

KININLI GRİPİN

GRİPİN 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir